

POMPONII MELAE
DE
SITU ORBIS
LIBRI III.

CUM INDICE RERUM
ET PRONUNCIATIONE PROSODICA
NOMINUM PROPRIORUM
IN
DIFFICILIORIBUS NOTATA.

EDITIO STEREOTYPA.

LIPSIAE
EX OFFICINA CAROLI TAUCHNITII.
1831.

BIBLIOTECA
NAZIONALE
VITT. EMANUELE
ROMA
1
13-A
35

1840.

NEUESTES VERZEICHNISS
von
Stereotypen-Ausgaben
im Verlage
von Karl Tauchnitz in Leipzig.

I. Griechische und Lateinische Classiker.

Jeder Band ist einzeln zu haben.

Griech. Autoren.

Aeschyli Tragoediae, 6 gr.
Anacreontis Carmina, 3 gr.
Anthologia Graeca, III Voll. 21 gr.
Apollonii Rhodii Argonautica, 4 gr.
Aristophanis Comoediae, III Voll. 18 gr.
Euripidis Tragoediae, IV Voll. 18 gr.
Hesiodi Carmina, 2 gr.
Homeri Ilias, II Voll. 10 gr.
Homeri Odyssea, II Voll. 10 gr.
Homeri Opera, II Voll. 8vo. *(Preisausgabe.)* 2 Thlr.
Orphica, Procli, Musaei et Callimachi Carmina, 5 gr.
Pindari Carmina, 6 gr
Poetae Graeci Gnomici, 4 gr.
Quinti Smyrnaei, Tryphiodori, Tzetzae et Coluthi Carmina de reb. Troianis, 8 gr.
Sophoclis Tragoediae, 10 gr.
Theocritus, Bion et Moschus, 4 gr.

Aeliani Varia Historia, Heraclides Ponticus et Nicol. Damascenus, 6 gr.
Aeschinis oratoris Opera, 5 gr.
Aesopicae Fabulae, 4 gr.
Antonini Commentarii, 4 gr.
Apollodori Atheniensis Bibliothecae libri III., 6 gr.
Appiani Romanae Historiae, IV Voll. 1 Thlr.
Aristotelis Opera omnia, XVI Voll. 4 Thlr. 20 gr.
Arriani Expeditio Alex., 7 gr.
Athenaei Deipnosophistae libri XV. IV Voll. 1 Thlr. 20 gr.
Dio Cassius, IV Vol. 1 Th. 8 gr.
Demosthenis Opera, V Voll. 1 Thlr. 6 gr.

Diodorus Sic. VI Voll. 2 Thlr.
Diogenis Laertii de vitis philosoph. libri X. II Voll. 18 gr.
Dionysius Halicarnassensis, VI Voll. 1 Thlr. 18 gr.
Herodiani Hist. Rom. 5 gr.
Herodotus, III Voll. 18 gr.
Isaei Orationes, 5 gr.
Isocratis Orationes et Epistolae, II Voll. 14 gr.
Luciani Opera, IV Voll. 1 Thl. 8 gr.
Lysiae Orationes, 6 gr.
Pausaniae Graeciae Descriptio, III Voll. 21 gr.
Platonis Opera, VIII Voll. 2 Thlr. 16 gr.
Plutarchi Vitae parallelae, IX Voll. 2 Thlr. 6 gr.
Plutarchi Moralia, VI Voll. 2 Thlr. 6 gr.
Polybii Historiae, IV Voll. 1 Thlr. 16 gr.
Stobaei Fiorilegium, III Voll. 1 Thlr. 10 gr.
Strabo, III Voll. 1 Thlr. 3 gr.
Theophrasti Charact. Epicteti Manuale et Cebetis Tabula, 2 gr.
Thucydides, II Voll. 14 gr.
Xenophontis Opera VI Voll. 1 Thlr.

Latein. Autoren.

Catullus, Tibullus et Propertius, 5 gr.
Horatius, 5 gr.
M. Ann. Lucani pharsal., 8 gr.
Lucretii Cari de Rerum natura libri VI. 12 gr.
Martialis, 7 gr.
Ovidii Opera, III Voll. 18 gr.
Palingenii Zodiacus vitae, 12 gr.
Persius et Iuvenalis, 3 gr.
Phaedrus cum Aviani et Faerni fabulis, 3 gr.
Phaedri Fabulae, 2 gr.
Plauti Comoed., II Voll. 18 gr.
L. Annaei Senecae Tragoediae, 12 gr.
Caji Silii Italici Punicorum libri XVII, 12 gr.
Terentii Comoediae, 6 gr.
Virgilius, 8 gr.

Ammiani Marcellini quae supersunt, 16 gr.
Aurelius Victor, 3 gr.
M. Tullii Ciceronis Opera omnia, uno volumine comprehensa, 4to. 7 Thl. 12 gr.
M. Tullii Ciceronis Opera, X Voll. 6 Thlr. 16 gr.
M. Tullii Ciceronis Opera, in 35 Abtheilungen in Sedez.
Cornelius Nepos, 2 gr.
C. Cornelii Taciti Opera, II Voll. 14 gr.
Curtius, 8 gr.
Eutropius, 2 gr.
Florus, 2 gr.
Auli Gellii noctes atticae cum indicibus locupletissimis 14 gr.
Iulius Caesar, 10 gr.
Iustinus, 5 gr.
T. Livii Historiaru[illegible] libr[illegible] uno volumine com[illegible]rehe[illegible] 4to. 4 Thlr.

T. Livii Opera, IV Voll. (in Octav.) 2 Thlr. 12 gr.
T. Livii Opera, VI Voll. (in Sedez.) 1 Thlr. 17 gr.
C. Plinii Secundi Historiae Naturalis libri XXXVII, V Voll. 2 Thlr. 22 gr.
Plinii Epistolae, 7 gr.
Pomponius Mela, 3 gr.
Sallustius, 3 gr.
Quintiliani Instit. oratoria, II Voll. 12 gr.
L. Annaei Senecae Opera, V Voll. 1 Thlr. 21 gr.
Suetonius, 6 gr.
Valerius Maximus, 10 gr.
Velleius Paterculus, 3 gr.
Vitruv, 8 gr.

II. Wörterbücher.

Barth, Wörterbuch der lateinischen Sprache. 16 gr.
Vocabularium, als Anhang zu vorstehendem Wörterbuch. 3 gr.
(Wird auch einzeln verkauft.)
Heym, Russisch-französisch-deutsches Wörterbuch, herausg. v. F. Swätnoi. 3 Th. 7 Thlr. 12 gr.
Kaltschmidt, Gesammtwörterbuch der deutschen Sprache. 6 Thlr. 16 gr.
Dessen Verdeutschungs-Wörterbuch. 16 gr.
Dessen Wörterbuch der englischen und deutschen Sprache. 2 Thlr. 12 gr.
Dessen Wörterbuch der französischen u. deutsch. Sprache. 2 Thlr. 8 gr.
Lateinisch-deutsches und deutsch-lateinisch. Schulwörterbuch. 1 Thlr. 12 gr.
Leopold, Lexicon Hebraicum et Chaldaicum in libros Vet. Testam. 16 gr.
Lexicon Graeco-Latinum manuale. 1 Thlr. 8 gr.
Schmidt, Deutsch-griech. Handwörterbuch. 1 Thlr.
Dessen Griech.-deutsches Handwörterbuch. 1 Thlr.
Dessen Russisch-deutsches und deutsch-russisches Wörterbuch. 2 Thlr. 8 gr.
Schul- und Reise-Taschenwörterbuch der englischen u. deutsch. Sprache. 18 gr.
Schul- und Reise-Taschenwörterbuch der französ. u. deutsch. Sprache. 16 gr.
Schul- und Reise-Taschenwörterbuch d. italienisch. u. deutsch. Sprache. 18 gr.
Schul- und Reise-Taschenwörterbuch der spanischen und deutschen Sprache. 18 gr.
Weber, Wörterbuch der italienischen u. deutschen Sprache. 2 Thlr. 12 gr.
Dessen Taschenwörterb. der englischen u. deutschen Sprache. 1 Thlr. 18 gr.
Dessen Taschenwörterb. d. französisch. u. deutsch. Sprache. 1 Thlr. 12 gr.

III. Bibeln.

Haus- und Kirchen-Bibel, nach Dr. Martin Luthers Uebersetzung. gr. 4. 5 Thlr.

Die Heilige Schrift des Alten und Neuen Testaments. Taschenausgabe, mit Perlschrift. 1 Thlr. 8 gr.

Die Heilige Schrift des Alten und Neuen Testaments, mit Nonpareilleschrift. 1 Thlr. 20 gr.

Die Heilige Schrift des Alten und Neuen Testaments, mit Bourgoisschrift. Schulbibel. 8. 18 gr.

Das Neue Testament und die Psalmen, mit Diamantschrift. 10 gr.

Das Neue Testament, nach der Londoner Ausgabe in 18. 8 gr.

Vetus Testamentum graece, ex versione LXX. interpretum, ed. Leander van Ess. 2 Thlr. 16 gr.

Novum Testamentum graece rec. J. A. H. Tittmann. in 16. 14 gr.

Dasselbe Buch in Octav. 18 gr.

Novum Testamentum Vulgatae Editionis juxta textum Clementis VIII. Romanum, cum variantibus lectionibus antiquissimi codicis Amiatini, ed. *D.* Fleck. 12. 20 gr.

תורה נביאים וכתובים. *Biblia hebraica,* recensuit *D.* Aug. Hahn. gr. 8. 3 Thlr. 12 gr.

Dasselbe Buch in Duodez. Sehr schöne und wohlfeile Schulausgabe, 2 Thr.

Biblia Hebraica ex recensione Aug. Hahnii cum *Vulgata* interpretatione latina denuo edita. 2 Voll. 3 Thlr. 12 gr.

Ausführliche Cataloge dieser Stereotyp-Ausgaben sind durch alle Buchhandlungen unentgeltlich zu erhalten.

POMPONII MELAE
DE
SITU ORBIS
LIBRI III.

CUM INDICE RERUM
ET PRONUNCIATIONE PROSODICA
NOMINUM PROPRIORUM
IN
DIFFICILIORIBUS NOTATA.

AD
OPTIMORUM LIBRORUM FIDEM
ACCURATE EDITI.

EDITIO STEREOTYPA.

LIPSIAE
SUMTIBUS ET TYPIS CAR. TAUCHNITII.
1831.

POMPONII MELAE
DE
SITU ORBIS
LIBRI III.

PROOEMIUM.

Orbis situm dicere aggredior, impeditum opus, et facundiae minime capax, (constat enim feregentium locorumque nominibus, et eorum perplexo satis ordine, quem persequi, longa est magis quam benigna materia) verum adspici tamen cognoscique dignissimum, et quod, si non ope ingenii orantis, at ipsa sui contemplatione pretium operae attendentium absolvat. Dicam autem alias plura et exactius: nunc, ut quaeque erunt clarissima, et strictim. Ac primo quidem quae sit forma totius, quae maximae partes, quo singulae modo sint, atque habitentur, expediam; deinde rursus oras omnium et litora, ut intra extraque sunt, atque ut ea subit ac circumluit pelagus; additis quae in natura regionum incolarumque memoranda sunt. Id quo facilius sciri possit atque accipi, paulo altius summa repetetur.

CAP I.

De mundo et partibus eius.

Omne igitur hoc, quicquid est, cui mundi coelique nomen indidimus, unum id est, et uno ambitu se cunctaque amplectitur: partibus differt. Unde sol oritur, oriens nuncupatur, aut ortus: quo demergitur, occidens, vel occasus: qua decurrit, meridies: ab adversa parte, septentrio. Huius medio terra sublimis cingitur undique mari: eodemque in duo latera, quae hemisphaeria nominantur, ab oriente divisa ad occasum, zonis quinque distinguitur. Mediam aestus infestat, frigus ultimas: reliquae habitabiles paria agunt anni tempora, verum non pariter. Antichthŏnes alteram, nos alteram incolimus. Illius situs ob ardorem intercedentis plagae incognitus; huius dicendus est. Haec ergo ab ortu porrecta ad occasum, et quia sic iacet, aliquanto quam ubi latissima est longior, ambitur omnis oceano, quatuorque ex eo maria recipit; unum a septentrione, a meridie duo, quartum ab occasu. Suis locis illa referentur. Hoc primum angustum, nec amplius decem millibus passuum patens, terras aperit atque intrat: tum, longe lateque diffusum, abigit vaste cedentia litora, iisdemque ex diverso prope coëuntibus, adeo in arctum agitur, ut minus mille passibus pateat. Inde se rursus, sed modice admodum, laxat: rursusque etiam quam fuit arctius exit in spatium. Quo cum est acceptum, ingens iterum et magno se extendit ambitu, et magnae paludi, ceterum exiguo ore, coniungitur. Id omne qua venit, quaque dispergitur, uno vocabulo Nostrum mare dicitur. Angustias introitumque venientis, nos fretum, Graeci πορθμὸν appellant. Qua diffunditur, alia aliis locis cognomina acceptat. Ubi primum se arctat, Hellespontus vocatur: Propontis, ubi expandit: ubi iterum pressit, Thracius Bosporus: ubi iterum ef-

fundit, Pontus Euxinus: qua paludi committitur, Cimmerius Bosporus: palus ipsa, Maeōtis. Hoc mari et duobus inclytis amnibus, Tanai atque Nilo, in tres partes universa dividitur. Tanăis a septentrione ad meridiem vergens, in mediam fere Maeotida defluit: ex diverso Nilus in Pelagus. Quod terrarum iacet a Freto ad ea flumina, ab altero latere Africam vocamus; ab altero, Europen: ad Nilum, Africam; ad Tanain, Europen. Ultra quicquid est, Asia est.

CAP. II.

Brevis Asiae descriptio.

Tribus hanc e partibus tangit Oceanus, ita nominibus ut locis differens; Eōus ab oriente, a meridie Indicus, a septentrione Scythicus. Ipsa ingenti ac perpetua fronte versa ad orientem, tantum ibi se in latitudinem effundit, quantum Europe et Africa, et quod inter ambas pelagus immissum est. Inde cum aliquatenus solida processit, ex illo oceano, quem Indicum diximus, Arabicum mare et Persicum, ex Scythico Caspium recipit: et ideo qua recipit angustior, rursus expanditur, et fit tam lata, quam fuerat. Deinde cum iam in suum finem aliarumque terrarum confinia devenit, media nostris aequoribus excipitur; reliqua altero cornu pergit ad Nilum, altero ad Tanain. Ora eius cum alveo Nili amnis [ripis] descendit in pelagus, et diu, sicut illud incedit, ita sua litora porrigit: dein fit venienti obviam, et primum se ingenti ambitu incurvat, post se ingenti fronte ad Hellesponticum fretum extendit: ab eo iterum obliquat ad Bosporum, iterumque ad Ponticum latus curva, aditum Maeotidos transverso margine attingit. Ipsam gremio ad Tanain usque complexa, fit ripa, qua Tanais est. In ea primos hominum ab oriente accipimus, Indos, et Seras, et Scythas. Se-

res media ferme eoae partis incolunt, Indi et Scythae ultima: ambo late patentes, neque in hoc tantum pelagus effusi. Spectant enim etiam meridiem Indi, oramque Indici maris, nisi quoad aestus inhabitabilem efficiunt, diu continuis gentibus occupant. Spectant et septentrionem Scythae, ac litus Scythicum, nisi unde frigoribus arcentur, usque ad Caspium sinum possident. Indis proxima est Ariāne, deinde Arīa, et Cedrōsis, et Persis ad sinum Persicum. Hunc populi Persarum ambiunt, illum alterum Arăbes. Ab his, quod in Africam restat, Aethiŏpum est. Illic Caspiani Scythis proximi sinum Caspium cingunt. Ultra Amazŏnes, ultraque eas Hyperborēi esse memorantur. Interiora terrarum multae variaeque gentes habitant; Gandări et Paricani, et Bactri, Sugdiani, Harmatotrŏphi, Comărae, Comani, Paropamisii, Dahae super Scythas Scytharumque deserta. At super Caspium sinum, Chomări, Massagĕtae, Cadusii, Hyrcani, Ibēri. Super Amazŏnas et Hyperborēos, Cimmerii, Cygi, Heniŏchoe, Gorgippi, Moschi, Cercētae, Torētae, Arimphaei: atque ubi in nostra maria excedit, Matiani, Tibarēni: et notiora iam nomina, Medi, Armenii, Commagēni, Mariandȳni, Venĕti, Cappadŏces, Gallograeci, Lycaŏnes, Phryges, Pisĭdae, Isauri, Lydi, Syrocilĭces. Rursus ex his quae meridiem spectant, eaedem gentes interiora et litora tenent usque ad sinum Persicum. Super hunc sunt Parthi, et Assyrii: super illum alterum Babylonii, et super Aethiopas Aegyptii. Ripis Nili amnis et mari proxima iidem Aegyptii possident. Deinde Arabia angusta fronte sequentia litora attingit. Ab ea usque ad flexum illum, quem supra retulimus, Syria; et in ipso flexu, Cilicia: extra autem, Lycia et Pamphilia, Caria, Ionia, Aeŏlis, Troas usque ad Helespontum. Ab eo Bithȳni sunt ad Thracium Bosporum. Circa Pontum aliquot populi, alio alioque fine,

no omnes nomine Pontici. Ad lacum, Maeotici: ad Tanain, Sauromătae.

CAP. III.

Brevis Europae descriptio.

Europa terminos habet, ab oriente Tanăin et Maeotĭda et Pontum; a meridie reliqua nostri maris; ab occidente Atlanticum, a septentrione Britannicum oceanum. Ora eius forma litorum a Tanai ad Hellespontum, qua ripa est dicti amnis, qua flexum paludis ad Pontum redigit, qua Propontidi et Hellesponto latere adiacet, contrariis litoribus Asiae non opposita modo, verum etiam similis est. Inde ad Fretum, nunc vaste retracta, nunc prominens, tres maximos sinus efficit, totidemque in altum se magnis frontibus evehit. Extra Fretum ad occidentem inaequalis admodum, praecipue media, procurrit: ad septentrionem, nisi ubi semel iterumque grandi recessu abducitur, paene ut directo limite extenta est. Mare, quod primo sinu accipit, Aegaeum dicitur: quod sequenti, in ore, Ionium; Adriaticum, interius: quod ultimo, nos Tuscum, Graii Tyrrhenum perhibent. Gentium prima est Scythia, alia quam dicta est, a Tanai in media ferme Pontici lateris: hinc in Aegaei partem pertinens Thracia Macedoniae adiungitur. Tum Graecia prominet, Aegaeumque ab Ionio mari dirimit. Adriatici latus Illўris occupat. Inter ipsum Adriaticum et Tuscum Italia procurrit. In Tusco intimo Gallia est, ultra Hispania. Haec in occidentem, diuque etiam ad septentrionem, diversis frontibus vergit. Deinde rursus Gallia est, longe et a nostris litoribus hucusque permissa. Ab ea Germani ad Sarmătas porriguntur, illi ad Asiam.

CAP. IV.

Brevis Africae descriptio.

Africa ab orientis parte Nilo terminata, pelago a ceteris, brevior est quidem quam Europa, quia nec usquam Asiae, et non totis huius litoribus obtenditur; longior tamen ipsa quam latior, et qua ad fluvium attingit, latissima. Utque inde procedit, ita, media praecipue, in iuga exsurgens, pergit incurva ad occasum, fastigatque se molliter: et ideo ex spatio paulatim adductior, ubi finitur, ibi maxime angusta est. Quantum incolitur, eximie fertilis: verum quod pleraque eius inculta, et aut arenis sterilibus obducta, aut ob sitim caeli terrarumque deserta sunt, aut infestantur multo ac malefico genere animalium, vasta est magis quam frequens. Mare, quo cingitur, a septentrione, Libycum; a meridie, Aethiopicum; ab occidente, Atlanticum dicimus. In ea parte, quae Libyco adiacet, proxima Nilo provincia, quam Cyrēnas vocant: dein, cui totius regionis vocabulo cognomen inditum est, Africa. Cetera Numĭdae et Mauri tenent: sed Mauri et in Atlanticum pelagus expositi. Ultra Nigrītae sunt, et Pharusii, usque ad Aethiopas. Hi et reliqua huius, et totum latŭs, quod meridiem spectat, usque in Asiae confinia possident. At super ea, quae Libyco mari adluuntur, Libyes Aegyptii sunt, et Leucoaethiopes: et natio frequens multiplexque Gaetŭli. Deinde late vacat regio, perpetuo tractu inhabitabilis. Tum primos ab oriente Garamantas, post Augilas et Troglodȳtas, et ultimos ad occasum Atlantas audimus. Intra (si credere libet) vix iam homines, magisque semiferi, Aegipānes, et Blemȳes, et Gamphasantes, et Satȳri, sine tectis ac sedibus passim vagi, habent potius terras, quam habitant.

Haec summa nostri orbis, hae maximae partes: ae formae gentesque partium. Nunc exactius oras itusque dicturo, inde est commodissimum incipere, .nde terras nostrum pelagus ingreditur; et ab iis notissimum, quae influenti dextra sunt: deinde stringere litora ordine quo iacent, peragratisque omnibus, quae [in] mare attingunt, legere etiam illa, quae cingit Oceanus; donec cursus incepti operis intra extraque circumvectus orbem, illuc unde coeperit redeat.

CAP. V.

Particularis Africae descriptio.
Mauretania.

Dictum est Atlanticum esse oceanum, qui terras ab occidente contingeret. Hinc in nostrum mare pergentibus, laeva Hispania, Mauretania dextra est; primae partes, illa Europae, haec Africae. Eius orae finis, Mulŭcha: caput atque exordium est promontorium, quod Graeci Ampelusian, Afri aliter, sed idem significante vocabulo, appellant. In eo est specus Herculi sacer: et ultra specum Tinge oppidum pervetus, ab Antaeo, ut ferunt, conditum. Exstat rei signum, parma elephantīno tergori exsecta, ingens, et ob magnitudinem nulli nunc usuro habilis; quam locorum accolae ab illo gestatam pro vero habent, traduntque, et inde eximie colunt. Deinde est mons praealtus, ei, quem ex adverso Hispania attollit, obiectus: hunc Abўlam, illum Calpen vocant, Columnas Herculis utrumque. Addit fama nomini fabulam, Herculem ipsum iunctos olim perpetuo iugo diremisse colles, atque ita exclusum antea mole montium oceanum, ad quae nunc inundat, admissum. Hinc iam mare latius funditur, summotasque vastius terras magno impetu inflectit. Ceterum regio ignobilis, et vix quicquam illustre sortita, parvis oppidis

habitatur, parva flumina emittit, solo quam viris melior, et segnitia gentis obscura. Ex his tamen, quae commemorare non piget, montes sunt alti, qui continenter et quasi de industria in ordinem expositi, ob numerum, septem, ob similitudinem Fratres nuncupantur. Tamūda fluvius, et Rusigăda, et Siga, parvae urbes; et portus, cui Magno est cognomen ob spatium. Mulūcha ille, quem diximus, amnis est, nunc gentium, olim regnorum quoque terminus Bocchi Iugurthaeque.

CAP. VI.

Numidia.

Ab eo Numidia ad ripas exposita fluminis Ampsaci, spatio quidem quam Mauretania angustior est, verum et culta magis et ditior. Urbium quas habet, maximae sunt, Cirta procul a mari, nunc Sittianorum colonia; quondam regum domus; et Syphācis cum foret, opulentissima. Iol ad mare, aliquando ignobilis, nunc, quia Iubae regia fuit, et quod Caesarea vocitatur, illustris. Citra hanc (nam in medio ferme litore sita est) Cartinna et Arsinna sunt oppida, et Quiza castellum, et Laturus sinus, et Sardabāle fluvius: ultra, monumentum commune regiae gentis, deinde Icosium et Ruthisia urbes, et fluentes inter eas Savus et Nabar, aliaque quae taceri nullum rerum famaeve dispendium est. Interius, et longe satis a litore (si fidem res capit) mirum ad modum, spinae piscium, muricum ostrearumque fragmenta, saxa attrita (uti solent) fluctibus, et non differentia marinis, infixae cautibus ancorae, et alia eiusmodi signa atque vestigia effusi olim usque ad ea loca pelagi, in campis nihil alentibus esse invenirique narrantur.

CAPUT VII.

Africa proprie dicta.

Regio, quae sequitur a promontorio Metagonīo ad aras Philaenorum, proprie nomen Africae usurpat. In ea sunt oppida, Hippo Regius, et Rusicăde, et Thabrăca. Dein tria promontoria, Candidum, Apollinis, Mercurii, vaste proiecta in altum, duos grandes sinus efficiunt. Hipponensem vocant proximum ab Hippōne Diarrhȳto, quod litori eius appositum est. In altero sunt castra Laelia, castra Cornelia, flumen Bagrăda, urbes Utĭca et Carthago, ambae inclytae, ambae a Phoenicibus conditae: illa fato Catonis insignis, haec suo; nunc populi Romani colonia, olim imperii eius pertinax aemula; iam quidem iterum opulenta, etiam nunc tamen priorum excidio rerum, quam ope praesentium, clarior. Hadrumētum, Leptis, Clupĕa, Macomădes, Thenae, Neapolis, hinc ad Syrtim adiacent, ut inter ignobilia celeberrimae. Syrtis sinus est centum fere millia passuum, qua mare accipit, patens; trecenta, qua cingit: verum importuosus atque atrox, et ob vadorum frequentium brevia, magisque etiam ob alternos motus pelagi affluentis ac refluentis infestus. Super hunc ingens palus amnem Tritōna recipit, ipsa Tritōnis: unde et Minervae cognomen inditum est, ut incolae arbitrantur, ibi genitae: faciuntque ei fabulae aliquam fidem, quod, quem natalem eius putant, ludicris virginum inter se decertantium celebrant. Ultra est Oea oppidum, et Cinyps fluvius per uberrima arva decidens: tum Leptis altera, et Syrtis, nomine atque ingenio par priori; ceterum altero fere spatio, qua dehiscit, quaque flexum agit, amplior. Eius promontorium est Borīon, ab eoque incipiens ora, quam Lotophăgi tenuisse dicuntur, usque ad Phycunta (et id promontorium est) importuoso litore pertinet.

Arae ipsae nomen ex Philaenis fratribus traxere, qui contra Cyrenaicos missi Carthagine ad dirimendum conditione bellum, diu iam de finibus, et cum magnis amborum cladibus gestum; postquam in eo, quod convenerat, non manebatur, ut, ubi legati concurrerent, certo tempore utrinque dimissi, ibi termini statuerentur; pacti de integro, ut, quicquid citra esset, popularibus cederet (mirum et memoria dignissimum facinus!) hic se vivos obrui pertulerunt.

CAPUT VIII.

Cyrenaica.

Inde ad Catabathmon Cyrenaica provincia est; in eaque sunt Hammōnis oraculum, fidei inclytae: et fons, quem Solis appellant: et rupes quaedam Austro sacra. Haec cum hominum manu attingitur, ille immodicus exsurgit, arenasque quasi maria agens, sic saevit, ut fluctibus. Fons media nocte fervet; mox et paulatim tepescens, fit luce frigidus; tunc ut sol surgit, ita subinde frigidior, per meridiem maxime riget: sumit dein tepores iterum; et prima nocte calidus, atque ut illa procedit, ita calidior, rursus cum est media, perfervet. In litore promontoria sunt Zephyrion et Naustathmos, portus Paraetonius, urbes Hesperia, Apollonia, Ptolemāis, Arsinöë, atque (unde terris nomen est) ipsa Cyrene. Catabathmos vallis devexa in Aegyptum, finit Africam. Orae sic habitantur, ad nostrum maxime ritum moratis cultoribus, nisi quod quidam linguis differunt, et cultu Deûm, quos patrios servant, ac patrio more venerantur. Proximis nullae quidem urbes stant, tamen domicilia sunt, quae mapalia appellantur. Victus asper, et munditiis carens. Primores sagis velantur; vulgus bestiarum pecudumque pellibus. Humi quies epulaeque capiuntur. Vasa ligno fiunt aut cortice.

Potus est lac, succusque baccarum; cibus est caro, plurimum ferina: nam gregibus (quia id solum opimum est) quoad potest, parcitur. Interiores etiam incultius, sequuntur vagi pecora: utque a pabulo ducta sunt, ita se ac tuguria sua promovent: atque ubi dies deficit, ibi noctem agunt. Quanquam, in familias passim et sine lege dispersi, nihil in commune consultant: tamen, quia singulis aliquot simul coniuges, et plures ob id liberi agnatique sunt, nusquam pauci. Ex his qui ultra deserta esse memorantur, Atlantes solem exsecrantur, et dum oritur, et dum occidit, ut ipsis agrisque pestiferum. Nomina singuli non habent: non vescuntur animalibus: neque illis in quiete, qualia ceteris mortalibus, visere datur. Troglodȳtae, nullarum opum domini, strident magis quam loquuntur, specus subeunt, aluntur que serpentibus. Apud Garamantas etiam armenta sunt, eaque obliqua cervice pascuntur; nam pronis directa in humum cornua officiunt. Nulli certa uxor est. Ex his qui tam confuso parentium coitu passim incertique nascuntur, quos pro suis colant, formae similitudine agnoscunt. Augilae Manes tantum Deos putant; per eos deierant; eos ut oracula consulunt: precatique quae volunt, ubi tumulis incubuere, pro responsis ferunt somnia. Feminis eorum solemne est, nocte qua nubunt, omnium stupro patere, qui cum munere advenerint: et tum cum plurimis concubuisse, maximum decus; in reliquum pudicitia insignis est. Nudi sunt Gamphasantes, armorumque omnium ignari: nec vitāre sciunt tela, nec iacere: ideoque obvios fugiunt, neque aliorum, quam quibus idem ingenii est, aut congressus, aut colloquia patiuntur. Blemȳis capita absunt; vultus in pectore est: Satȳris, praeter effigiem, nihil humani. Aegipānum, quae celebratur, ea forma est. Haec de Africa.

CAPUT IX.

Particularis Asiae descriptio.
Aegyptus.

Asiae prima pars Aegyptus inter Catabathmon et Arăbas; ab hoc litore penitus immissa, donec Aethiopiam dorso contingat, ad meridiem refugit. Terra expers imbrium, mire tamen fertilis, et hominum aliorumque animalium perfecunda generatrix. Nilus efficit, amnium in nostrum mare permeantium maximus. Hic ex desertis Africae missus, nec statim navigari facilis, nec statim Nilus est: et cum diu simplex saevusque descendit, circa Merŏen, late patentem insulam, in Aethiopiam diffunditur, alteraque parte Astabŏras, altera Astăpe dictus est. Ubi rursus coit, ibi nomen hoc capit. Inde partim asper, partim navigia patiens, in immanem lacum devenit: ex quo praecipiti impetu egressus, et Tachompso alteram insulam, amplexus, usque ad Elephantīnem urbem Aegyptiam, atrox adhuc fervensque decurrit. Tum demum placidior, et iam bene navigabilis, primum iuxta Cercasorum oppidum triplex esse incipit. Deinde iterum iterumque divisus ad Delta et ad Melin, it per omnem Aegyptum vagus atque dispersus: septemque in ora se scindens, singulis tamen grandis, evolvitur. Non pererrat autem tantum eam, sed aestivo sidere exundans etiam irrigat, adeo efficacibus aquis ad generandum alendumque, ut praeter id, quod scatet piscibus, quod hippopotamos crocodilosque, vastas belluas, gignit, glebis etiam infundat animas, ex ipsaque humo vitalia effingat. Hoc eo manifestum est, quod, ubi sedavit diluvia, ac se sibi reddidit, per humentes campos quaedam nondum perfecta animalia, sed tum primum accipientia spiritum, et ex parte iam formata, ex parte adhuc terrena, visuntur. Crescit porro, sive quod solutae

magnis aestibus nives, ex immanibus Aethiopiae iugis, largius, quam ripis accipi queant, defluunt; sive quod sol hieme terris propior, et ob id fontem eius minuens, tunc altius abit, sinitque integrum, et ut est plenissimus, surgere: sive quod per ea tempora flantes Etesiae, aut actas a septentrione in meridiem nubes super principia eius imbre praecipitant; aut venienti obvii adverso spiritu cursum descendentis impediunt, aut arenis, quas cum fluctibus litori applicant, ostia obducunt: fitque maior, vel quod nihil ex semet amittit; vel quod plus, quam solet, accipit; vel quod minus, quam debet, emittit. Quod si est alter orbis, suntque oppositi nobis a meridie Antichthones; ne illud quidem a vero nimium abscesserit, in illis terris ortum amnem, ubi subter maria caeco alveo penetraverit, in nostris rursus emergere, et hac re solstitio accrescere, quod tum hiems sit, unde oritur. Alia quoque in his terris mira sunt. In quodam lacu Chemmis insula, lucos silvasque et Apollinis grande sustinens templum, natat, et quocunque venti agunt, pellitur. Pyramides tricenum pedum lapidibus exstructae; quarum maxima (tres namque sunt) quatuor fere soli iugera sua sede occupat, totidem in altitudinem erigitur. Moeris, aliquando campus, nunc lacus, viginti millia passuum in circuitum patens, altior, quam ad navigandum magnis onustisque navibus satis est. Psammetichi opus Labyrinthus, domos ter mille et regias duodecim perpetuo parietis ambitu amplexus, marmore exstructus ac tectus, unum in se descensum habet, intus paene innumerabiles vias, multis ambagibus huc et illuc remeantibus, sed continuo anfractu, et saepe revocatis porticibus ancipites: quibus subinde alium super alios orbem agentibus, et subinde tantum redeunte flexu, quantum processerat, magno et explicabili tamen errore perplexus est. Culto-

res regionum multo aliter a ceteris agunt. Mortuos limo obliti plangunt: nec cremare aut fodere fas putant; verum arte medicatos intra penetralia collocant. Suis literis perverse utuntur. Lutum inter manus, farinam calcibus subigunt. Forum ac negotia feminae, viri pensa ac domos curant; onera illae humeris, hi capitibus accipiunt: parentes cum egent, illis necesse, his liberum est alere. Cibos palam et extra tecta sua capiunt: obscoena intimis aedium reddunt. Colunt effigies multorum animalium, atque ipsa magis animalia: sed alii alia: adeo ut quaedam eorum, etiam per imprudentiam, interemisse, capital sit: et, ubi morbo aut forte extincta sint, sepelire ac lugere solemne sit. Apis populorum omnium numen est; bos niger, certis maculis insignis, et cauda linguaque dissimilis aliorum. Raro nascitur, nec coitu pecudis, (ut aiunt) sed divinitus et caelesti igne conceptus; diesque, quo gignitur, genti maxime festus est. Ipsi vetustissimi (ut praedicant) hominum, trecentos et triginta reges ante Amasin, et supra tredecim millium annorum aetates, certis annalibus referunt: mandatumque literis servant, dum Aegyptii sunt, quater cursus suos vertisse sidera, ac solem bis iam occidisse, unde nunc oritur. Viginti millia urbium Amasi regnante habitarunt, et nunc multas habitant. Earum clarissimae, procul a mari, Sais, Memphis, Syēne, Bubastis, Elephantis, et Thebae, uti quae (ut Homeri dictum est) centum portas, sive (ut alii aiunt) centum aulas habent, totidem olim principum domos: solitasque singulas, ubi negotium exegerat, dena armatorum millia effundere: in litore Alexandrīa Africae contermina, Pelusium Arabiae. Ipsas oras secant Canopicum, Bolbiticum, Sebennyticum, Pathmeticum, Mendesium, Cataptystum, Pelusiacum, Nili ostia.

CAPUT X.

Arabia.

Arabia hinc ad Rubrum mare pertinet; sed illic magis laeta et ditior, thure atque odoribus abundat: hic, nisi qua Casio monte attollitur, plana et sterilis, portum admittit Azŏtum, suarum mercium emporium; qua in altum abit, adeo edita, ut ex summo vertice a quarta vigilia ortum solis ostendat.

CAPUT XI.

Syria.

Syria late litora tenet, terrasque etiam latius introrsus, aliis aliisque nuncupata nominibus; (nam et Coele dicitur, et Mesopotamia, et Damascēne, et Adiabēne, et Babylonia, et Judaea, et Commagēne. Hic Palaestine est, qua tangit Arăbas: tum Phoenīce; et ubi se Ciliciae committit, Antiochīa) olim ac diu potens, sed cum eam regno Semiramis tenuit, longe potentissima. Operibus certe eius insignia multa sunt: duo maxime excellunt; constituta urbs mirae magnitudinis Babylon, ac siccis olim regionibus Euphrātes et Tigris immissi. Ceterum in Palaestina est ingens et munita admodum Gaza: sic Persae aerarium vocant: et inde nomen est, quod, cum Cambyses armis Aegyptum peteret, huc belli et opes et pecuniam intulerat. Est non minor Ascălon; est Jope, ante diluvium (ut ferunt) condita; ubi Cephēa regnasse eo signo accolae affirmant, quod titulum eius, fratrisque Phinĕi, veteres quaedam arae cum religione plurima retinent: quin etiam rei celebratae carminibus ab fabulis, servatae a Perseo Andromĕdae clarum vestigium marinae belluae ossa immania ostentant.

CAPUT XII.

Phoenice.

Phoenīcen illustravere Phoenīces, solers hominum genus, et ad belli pacisque munia eximium; literas et literarum operas, aliasque etiam artes, maria navibus adire, classe confligere, imperitare gentibus, regnum praeliumque commenti. In ea est et Tyros, aliquando insula, nunc annexa terris [deficit], qua ab impugnante quondam Alexandro iacta opera: vici tenent ulteriora: et adhuc opulenta Sidon; antequam a Persis caperetur, maritimarum urbium maxima. Ab ea ad promontorium Eurosōpon duo sunt oppida, Byblos et Botrys: ultra tria fuerunt, singulis inter se stadiis distantia; locus ex numero Tripolis dicitur: tum Simy̆ra castellum, et urbs non obscura Marăthos. Inde iam non obliqua pelago, sed adversa adiacens Asia, grandem sinum inflexo tractu litoris accipit. Populi dites circumsident; situs efficit: quia regio fertilis, crebris et navigabilibus alveis fluminum pervia, diversas opes maris atque terrarum facili commercio permutat ac miscet. In eo prima est reliqua pars Syriae, cui Antiochīae cognomen additur: et in ora eius urbes, Seleucia, Paltos, Bery̆tos, Laodicēa, Rhosos; amnesque qui inter eas eunt, Lycos, et Baudos, et Orontes: tum mons Amanus, et ab eo statim Myriandros et Cilices.

CAPUT XIII.

Cilicia.

At in recessu intimo locus est magni aliquando discriminis, fusorum ab Alexandro Persarum fugientisque Darii spectator ac testis: nunc ne minima quidem, tunc ingenti urbe celebris Isso fuit; et hac re sinus Issicus dicitur. Procul inde Ammōdes promon-

torium inter Pyrămum Cydnumque fluvios iacet. Pyramus Isso propior Mallon praeterfluit: Cydnus ultra per Tarsum exit. Deinde urbs est olim a Rhodiis Argivisque, post piratis Pompeio assignante possessa: nunc Pompeiopolis, tunc Soloe: iuxta in parvo tumulo Arāti poëtae monumentum; ideo referendum, quia ignotum, quam ob causam iacta in id saxa dissiliunt. Non longe hinc Corycos oppidum portu saloque incingitur, angusto tergore continenti annexum. Supra specus est, nomine Corycius, singulari ingenio, ac supra quam ut describi facile possit eximius. Grandi namque hiatu patens, montem litori appositum, et decem stadiorum clivo satis arduum, ex summo statim vertice aperit. Tunc alte demissus, et quantum demittitur, amplior, viret lucis pendentibus undique, et totum se nemoroso laterum orbe complectitur: adeo mirificus ac pulcher, ut mentes accedentium primo aspectu consternat; ubi contemplari duravere, non satiet. Unus in eum descensus est, angustus, asper, quingentorum et mille passuum, per amoenas umbras et opaca silvae quiddam agreste resonantis, rivis hinc atque illinc fluitantibus. Ubi ad ima perventum est, rursum specus alter aperitur, ob alia dicendus. Terret ingredientes sonitu cymbalorum, divinitus et magno fragore crepitantium. Deinde aliquamdiu perspicuus, mox et quo magis subitur, obscurior, ducit ausos penitus, alteque quasi cuniculo admittit. Ibi ingens amnis ingenti fonte se extollens, tantummodo se ostendit, et ubi magnum impetum brevi alveo traxit, iterum demersus absconditur. Intra spatium est, magis quam ut progredi quispiam ausit horribile, et ideo incognitum. Totus autem augustus et vere sacer, habitarique a diis et dignus et creditus, nihil non venerabile, et quasi cum aliquo numine se ostentat. Alius ultra est, quem Typhoëum vocant, ore angusto, et

multum (ut experti tradidere) pressus, et ob id assidua nocte suffusus, neque unquam perspici facilis: sed quia aliquando cubile Typhōnis fuit, et quia nunc demissa in se confestim exanimat, natura fabulaque memorandus. Duo deinde promontoria sunt, Sarpēdon, finis aliquando regni Sarpedŏnis, et quod Ciliciam a Pamphylia distinguit, Anemurium: interque ea Celenděris et Nagĭdos, Samiorum coloniae; sed Celenderis Sarpedoni propior.

CAPUT XIV.

Pamphylia.

In Pamphylia est Melas, navigabilis fluvius; oppidum Sida; et alter fluvius Eurymědon. Magna apud eum Cimōnis Atheniensium ducis adversus Phoenicas et Persas navalis pugna atque victoria fuit. Mare, quo pugnatum est, ex edito admodum colle prospectat Aspendos, quam Argivi condiderant, possedere finitimi. Deinde alii duo validissimi fluvii, Cestros et Catarractes: Cestros navigari facilis; hic quia se praecipitat, ita dictus. Inter eos Perga est oppidum, et Dianae, quam ab oppido Pergaeam vocant, templum: trans eosdem mons Sardemĭsos, et Phasēlis a Mopso condita, finis Pamphyliae.

CAPUT XV.

Lycia.

Lycia continuo, cognominata a Lyco rege, Pandiŏnis filio, atque, ut ferunt, infestata olim Chimaerae ignibus, Sidae portu et Tauri promontorio grandem sinum claudit. Taurus ipse ab Eois litoribus exsurgens, vaste satis attollitur: dein dextro latere ad septentrionem, sinistro ad meridiem versus, it in occidentem rectus et perpetuo iugo; magnarumque

gentium, qua dorsum agit, terminus, ubi terras diremit, exit in pelagus. Idem autem, et totus ut dictus est, dicitur etiam qua spectat orientem: deinde Hemōdes, et Caucasus, et Paropamīsus: tum Caspiae pylae, Niphātes, Armeniae pylae; et ubi iam nostra maria contingit, Taurus iterum. Post eius promontorium flumen est Limȳra, et eodem nomine civitas: atque ut multa oppida, sic praeter Patăram non illustria. Illam nobilem facit delubrum Apollinis, quondam opibus et oraculi fide Delphico simile. Ultra est Xanthus flumen, et Xanthos oppidum, mons Cragus, et quae Lyciam finit urbs Telmessos.

CAPUT XVI.

Caria.

Caria sequitur. Habitant incertae originis; (alii indigenas, sunt qui Pelasgos, quidam Cretas existimant) genus usque eo quondam armorum pugnaeque amans, ut aliena etiam bella mercedibus agerent. Hic castella sunt aliquot: dein promontoria duo, Pedalion et Crya; et secundum Calbin amnem Caunus oppidum valitudine habitantium infame. Inde ad Halicarnasson haec iacent; Rhodiorum aliquot coloniae; portus duo, Gelos, et cui ex urbe quam amplectitur, Tisanūsa cognomen est; inter eos oppidum Larumna, et Pandīon collis, in mare emissus: tum tres ex ordine sinus, Thymnias, Schoenus, Bubassius; (Thymniae promontorium Aphrodisium est, Schoenus ambit Hylam, Bubassius Cyon). Tum Cnidus in cornu paene insulae; interque eam et Ceramīcum sinum in recessu posita Euthāne. Halicarnassos Argivorum colonia est: et cur memoranda sit, praeter conditores, Mausolēum efficit, regis Mausōli monumentum, unum de miraculis septem, Artemisiae opus. Trans Halicarnasson illa sunt, litus Leuca, urbes Myndos, Cary-

anda, Neapolis, sinus Iasius et Basilicus. In Iasio est Bargўlos.

CAPUT XVII.

Ionia.

Post Basilicum Ionia aliquot se ambagibus sinuat: et primum a Posidēo promontorio flexum inchoans, cingit oraculum Apollinis, dictum olim Branchīdae, nunc Didymēi; Milētum urbem quondam Ioniae totius belli pacisque artibus principem, patriam Thalētis astrologi, et Timothei musici, et Anaximandri physici, aliorumque civium inclytis ingeniis merito inclytam, ubicunque Ioniam vocant: urbem Hippum, amnis Maeandri exitu; Latmum montem, Endymiōnis, a Luna, ut ferunt, adamati, fabula nobilem. Dein rursus inflexa cingit urbem Priēnen, et Gaesi fluminis ostium: moxque ut maiore circuitu, ita plura complectitur. Ibi est Panionium, sacra regio, et ob id eo nomine appellata, quod eam communiter Iŏnes colunt: ibi a fugitivis, ut aiunt, condita (nomen famae annuit) Phygĕla: ibi Ephĕsus, et Dianae clarissimum templum, quod Amazones Asīa potitae consecrasse traduntur: ibi Caystros amnis: ibi Lebĕdos, Clariique Apollinis fanum, quod Manto, Tiresiae filia, fugiens victores Thebanorum Epigŏnes; et Colŏphon, quam Mopsus eiusdem Mantûs filius statuit. At promontorium, quo sinus clauditur, quod altera parte alium, quem Smyrnaeum vocant, efficit, angustisque cervicibus reliqua extendit in latius, abit in paene insulae faciem. Super angustias, hinc Teos, illinc Clazomĕnae, qua terga agunt, confinio annexae muri, diversis frontibus diversa maria prospectant. In ipsa paene insula est Corўna. In sinu Smyrnaeo est Hermus amnis, et urbs Leuca: extra Phocaea, Ioniae ultima.

CAPUT XVIII.
Aeolis.

Proxima regio, ex quo ab Aeoliis incoli coepit, Aeolis facta, ante Mysia, et, qua Hellespontum attingit, Troianis possidentibus Troas fuit. Primam urbium a Myrino conditore Myrinam vocant: sequentem Pelops statuit, victo Oenomão reversus ex Graecia; Cymen nominavit, pulsis qui habitarant, dux Amazonum Cyme. Supra Caicus inter Elaeam decurrit et Pitănen, illam quae Arcesilan tulit, nihil affirmantis Academiae clarissimum antistitem. Tum in promontorio est Cana oppidum: quod praetervectos sinus excipit, non pronus, sed longe ac molliter flexus, retrahensque paulatim oras usque ad ima montis Idae. Is primo parvis urbibus aspersus est, quarum clarissima est Cisthēna. Gremio interiore campus Thebe nomine, Adramyttion, Astyra, Chrysam, oppida, eodem quo dicta sunt ordine adiacentia, continet; in altero latere Antandrum. Duplex causa nominis iactatur. Alii Ascanium Aeneae filium, cum ibi regnaret, captum a Pelasgis, ea se redemisse commemorant: alii ab his putant conditam, quos ex Andro insula vis et seditio exegerat. Hinc hi Antandrum quasi pro Andro, illi quasi pro viro accipi volunt. Sequens tractus tangit Gargăra, et Asson, Aeoliorum colonias. Tum sinus alter, Ἀχαιῶν λιμὴν, non longe ab Ilio litora incurvat, urbe bello excidioque clarissima. Hic Sigēum fuit oppidum; hic Achivorum fuit bellantium statio. Hic ab Idaeo monte demissus Scamander exit, et Simŏis, fama quam natura maiora flumina. Ipse mons vetere divarum certamine, et iudicio Paridis memoratus, orientem solem aliter, quam in aliis terris solet aspici, ostentat. Namque ex summo vertice eius speculantibus, paene a media nocte spargi ignes passimque mi-

care, et, ut lux appropinquat, ita coire ac se coniungere videntur; donec magis magisque collecti, pauciores subinde, et una ad postremum flamma ardeant. Ea cum diu clara et incendio similis effulsit, cogit se ac rotundat, et fit ingens globus. Diu is quoque grandis, et terris annexus apparet: deinde paulatim decrescens, et quanto decrescit, eo clarior, fugat novissime noctem, et cum die iam sol factus, attollitur. Extra sinum sunt Rhoetēa litora, Rhoeteo et Dardania claris urbibus, Aiacis tamen sepulcro maxime illustria. Ab his fit arctius mare, nec iam alluit terras, sed rursus dividens, angusto Hellesponti freto litus obvium findit: facitque ut iterum terrae, qua fluit, latera sint.

CAPUT XIX.

Bithynia, Paphlagonia, aliaeque Ponticae et Maeoticae gentes in ora Asiatica.

Interius Bithȳni sunt, et Mariandȳni; in ora Graiae urbes, Abȳdos et Lampsacum et Parĭon et Priāpos. Abydos magni quondam amoris commercio insignis est. Lampsacum Phocaeis appellantibus nomen ex eo traxit, quod consulentibus in quasnam terras potissimum tenderent, responsum erat, ubi primum fulsisset, ibi sedem capessere. Tum rursus fit apertius mare, Propontis. In id Granīcus effunditur, qua primum inter Persas et Alexandrum pugna fuit nobilis. Trans amnem sedet in cervice paene insulae Cyzicum: nomen Cyzicus indidit, quem a Minyis imprudentibus, cum Colchos peterent, fusum acie caesumque accepimus: post Placia et Scylăce, parvae Pelasgorum coloniae, quibus a tergo imminet mons Olympus (ut incolae vocant) Mysius. Is flumen Rhyndăcum in ea, quae sequuntur, emittit. Circa angues nascuntur immanes; neque ob magnitudinem modo, sed ob id etiam mirabiles, quod, ubi in

alveum eius aestus solemque fugerunt, emergunt atque hiant, supervolantesque aves, quamvis alte et perniciter ferantur, absorbent. Trans Rhyndacum est Dascy̆los, et, quam Colophonii collocavere, Myrlēa. Duo sunt inde modici sinus. Alter sine nomine Cion amplectitur, Phrygiae haud longe iacentis opportunissimum emporium: alter Olbiānos, in promontorio fert Neptuni fanum; in gremio Astăcon, a Megarensibus conditam. Deinde propiores terrae iterum iacent; exiturique in Pontum pelagi canalis angustior Europam ab Asia stadiis quinque discriminat Thracius (ut dictum est) Bosporus. Ipsis in faucibus oppidum, in ore templum est: oppidi nomen Calchēdon, auctor Archias Megarensium princeps; templi numen Iupiter, conditor Iaso. Hic iam sese ingens Pontus aperit; nisi qua promontoria sunt, huc atque illuc longo rectoque limite extentus, sinuatus cetera, sed, (quia contra minus, quam ad laevam et dextram abscedit, mollibusque fastigiis, donec angustos utrinque angulos faciat, inflectitur) ad formam Scythici arcus maxime incurvus: brevis, atrox, nebulosus, raris stationibus, non molli neque arenoso circumdatus litore, vicinus aquilonibus, et quia non profundus est, fluctuosus atque fervens: olim ex colentium saevo admodum ingenio Axĕnus, post commercio aliarum gentium mollitis aliquantum moribus, dictus Euxinus. In eo primum Mariandy̆ni urbem habitant, ab Argivo, ut ferunt, Hercule datam. Heraclēa vocitatur: id famae fidem adiicit. Iuxta specus est, Acherusia, ad Manes, ut aiunt, pervius; atque inde extractum Cerberum existimant. Tum Tios oppidum, Milesiorum quidem colonia, sed iam soli gentisque Paphlagŏnum: quorum in litoribus paene mediis promontorium est Carambis; citra Parthenius amnis, urbesque Sesămus et Cromnos et a Cytisōro Phrixi filio posita Cytōros; tum Cinōlis, Anti-

cinolis, et quae Paphlagoniam finit Arměne. Chalўbes proximi clarissimas habent Amīson, et Sinōpen Cynici Diogenis patriam, amnes Halyn et Thermodonta. Secundum Halyn urbs est Lycasto: ad Thermodonta campus. In eo fuit Themiscyrium oppidum: fuere et Amazonum castra; ideo Amazonium vocant. Tibarēni Chalybas attingunt, quibus in risu lusuque summum bonum est. Ultra Mossўni turres ligneas subeunt, notis corpus omne persignant, propatulo vescuntur, promiscue concumbunt et palam: reges suffragio deligunt, vinculisque et arctissima custodia tenent, atque ubi culpam prave quid imperando meruere, inedia diei totius afficiunt: ceterum asperi, inculti, pernoxii appulsis. Dein minus feri (verum et hi inconditis moribus) Macrocephăli, Bechēri, Buzēri: rarae urbes; Cerăsus et Trapězus maxime illustres. Inde is locus est, ubi finem ductus a Bosporo tractus accipit; atque inde se in sinu adversi litoris flexus attollens angustissimum Ponti facit angulum. Hic sunt Colchi; huc Phasis erumpit; hic eodem nomine, quo amnis est, a Themistagŏra Milesio deductum oppidum; hic Phrixi templum, et lucus, fabula vetere pellis aureae nobilis. Hinc orti montes longo se iugo, et donec Rhipaeis coniungantur, exporrigunt: qui altera parte in Euxīnum et Maeotĭda et Tanăin, altera in Caspium pelagus obversi, Ceraunii dicuntur: iidem alicubi Taurici, Moschici, Amazonici, Caspii, Coraxici, Caucasii; ut aliis aliisve appositi gentibus, ita aliis aliisque dicti nominibus. At in primo flexu iam curvi litoris oppidum est, quod Graeci mercatores constituisse, et (quia, cum caeca tempestate agerentur, ignaris, quae terra esset, cycni vox notam dederat) Cycnum appellasse dicuntur. Reliqua eius, ferae incultaeque gentes, vasto mari assidentes tenent, Melanchlaeni, Serri, Syrāces, Colici, Coraxi, Phthirophăgi, Heniŏchi, Achaei, Cer-

cetici, et iam in confinio Maeotidis Sindŏnes. In Heniochorum finibus Dioscorias, a Castore et Polluce, Pontum cum Iasone ingressis; Sindos in Sindonum ab ipsis terrarum cultoribus condita est. Obliqua tunc regio, et in latum modice patens, inter Pontum Paludemque ad Bosporum excurrit: quam duobus alveis in lacum et in mare profluens Corocondāme paene insulam reddit. Quatuor urbes ibi sunt, Hermonassa, Cepoe, Phanagoria, et in ipso ore Cimmerium. Hac ingressos lacus accipit, longe lateque diffusus: qua terras tangit, incurvo circumdatus litore; qua mari propior est (nisi ubi aperitur) aequali margine obductus: citra magnitudinem, prope Ponto similis. Oram, quae a Bosporo ad Tanain usque deflectitur, Maeotici incolunt, Torētae, Arrēchi, Phicŏres, et ostio fluminis proximi Ixamātae. Apud eos easdem artes feminae, quas viri, exercent, adeo ut ne militia quidem vacent. Viri pedibus merent, sagittisque depugnant: illae equestre praelium ineunt, nec ferro dimicant; sed, quos laqueis intercepere, trahendo conficiunt. Nubunt tamen: verum ut nubiles habeantur, non in aetate modus est; nisi quae hostem interemere, virgines manent. Ipse Tanais, ex Rhipaeo monte deiectus, adeo praeceps ruit, ut, cum vicina flumina, tum Maeotis et Bosporus, tum Ponti aliqua, brumali rigore durentur, solus aestus hiememque iuxta ferens, idem semper et sui similis incitatusque decurrat. Ripas eius Sauromātae et ripis haerentia possident: una gens, aliquot populi, et aliquot nomina. Primi Maeotĭdae γυναικοκρατούμενοι, regna Amazŏnum, fecundos pabulo, at alia steriles nudosque campos tenent. Budīni Gelōnon, urbem ligneam, habitant. Iuxta Thyssagĕtae Iyrcaeque vastas silvas occupant, aluntur que venando. Tum continuis rupibus late aspera et deserta regio ad Arimphaeos usque permittitur. His iustissimi mo-

res; nemora pro domibus; alimenta baccae; et feminis et maribus nuda sunt capita. Sacri itaque habentur: adeoque ipsos nemo de tam feris gentibus violat, ut aliis quoque ad eos confugisse pro asylo sit. Ultra surgit mons Rhipaeus, ultraque eum iacet ora, quae spectat Oceanum.

POMPONII MELAE
DE
SITU ORBIS
LIBER II.

CAPUT I.
Scythia Europaea.

Asiae in nostrum mare Tanainque vergentis, quem dixi, finis ac situs est. At per eundem amnem in Maeotida remeantibus, ad dextram Europe est; modo sinistro latere innavigantium apposita. Rhipaeis montibus proxima (et huc enim pertinent) cadentes assidue nives adeo invia efficiunt, ut ultra ne nisum quidem incedentium admittant. Deinde est regio ditis admodum soli, inhabitabilis tamen: quia gryphi, saevum et pertinax ferarum genus, aurum terra penitus egestum mire amant mireque custodiunt, et sunt infesti attingentibus. Hominum primi sunt Scythae, Scytharumque, queis singuli oculi esse dicuntur, Arimaspoe: ab eis Essedŏnes usque ad Maeotida. Huius flexum Buces amnis secat: Agathyrsi et Sauromătae ambiunt; quia pro sedibus plaustra habent, dicti Hamaxobĭoe. Obliqua tunc ad Bosporum plaga excurrens, Ponto ac Maeotide includitur. In paludem vergentia Satarchae

tenent: in Bosporum Cimmerica oppida, Myrmecion, Panticapaeum, Theodosia, Hermisium: in Euxinum mare, Taurici. Super eos, sinus portuosus, et ideo *Καλὸς λιμὴν* appellatus, promontoriis duobus includitur. Alterum *Κριοῦ μέτωπον* vocant, Carambico, quod in Asia diximus, par et adversum: Parthenion alterum. Oppidum adiacet Cherrŏne, a Diana (si creditur) conditum, et Nymphaeo specu, quod in arce ei et Nymphis sacratum est, maxime illustre. Subit tum ripam mare, et donec quinque millium spatio absit a Maeotide, refugientia usque subsequens litora, quoad Satarchae et Taurici tenent, paene insulam reddit. Quod inter paludem et sinum est, Taphrae nominatur: sinus, Carcinītes. In eo urbs est Carcĭne: quam duo flumina, Gerrhos et Hypacăris, uno ostio effluentia, attingunt; verum diversis fontibus, et aliunde delapsi. Nam Gerrhos inter Basilidas et Nomadas, Hypacaris per Nomadas evolvitur. Silvae deinde sunt, quas maximas hae terrae ferunt, et Panticăpes, qui Nomadas Georgosque disterminat. Terra tum longe distenta excedens, tenui radice litori annectitur: post spatiosa modice, paulatim se ipsa fastigat, et quasi in mucronem longa colligens latera, facie positi ensis allecta est. Achilles infesta classe mare Ponticum ingressus, ibi ludicro certamine celebrasse victoriam, et, cum ab armis quies erat, se ac suos cursu exercitavisse memoratur. Ideo dicta est *δρόμος Ἀχίλλειος*. Tum Borysthĕnes gentem sui nominis alluit: inter Scythiae amnes amoenissimus, turbidis aliis, liquidissimus defluit, placidior quam ceteri, potarique pulcherrimus. Alit laetissima pabula, magnosque pisces, quibus et optimus sapor et nulla ossa sunt. Longe venit, ignotisque ortus e fontibus, quadraginta dierum iter alveo stringit; tantoque spatio navigabilis, secundum Borysthenida et Olbian, Graeca oppida, egreditur. Callipĭdas Hypă-

nis includit. Ex grandi palude oritur, quam matrem eius accolae appellant: et diu, qualis natus est, defluit. Tandem non longe a mari, ex parvo fonte, cui Exampěo cognomen est, adeo amaras aquas accipit, ut ipse quoque iam sui dissimilis et non dulcis hinc defluat. Axiaces proximus intra Callipidas Axiacasque descendit. Hos ab Istricis Tyra separat; surgit in Neuris: qua exit, sui nominis oppidum attingit. At ille, qui Scythiae populos a sequentibus dirimit, apertis in Germania fontibus, alio, quam desinit, nomine exoritur. Nam per immania magnarum gentium diu Danubius est: deinde aliter eum appellantibus accolis, fit Ister, acceptisque aliquot amnibus, ingens iam, et eorum, qui in nostrum mare decidunt, tantum Nilo minor, totidem quot ille ostiis, sed tribus tenuibus, reliquis navigabilibus, effluit. Ingenia cultusque gentium differunt. Essedŏnes funera parentum laeti et victimis ac festo coitu familiarium celebrant. Corpora ipsa laniata, et caesis pecorum visceribus immixta, epulando consumunt. Capita, ubi fabre expolivere, auro vincta pro poculis gerunt. Haec sunt apud eos ipsos pietatis ultima officia. Agathyrsi ora artusque pingunt: ut quique maioribus praestant, ita magis vel minus: ceterum iisdem omnes notis, et sic ut ablui nequeant. Satarchae, auri argentique maximarum pestium ignari, vice rerum commercia exercent, atque ob saeva hiemis admodum assiduae, demersis in humum sedibus, specus aut suffossa habitant; totum braccati corpus, et nisi qua vident, etiam ora vestiti. Tauri, Iphigeniae et Orestis adventu maxime memorati, immanes sunt moribus, immanemque famam habent, solere pro victimis advenas caedere. Basilīdis ab Hercule et Echidna generis principia sunt, mores regii, arma tantum sagittae. Vagi Nomădes pecorum pabula sequuntur, atque ut illa durant, ita diu statam sedem

agunt. Colunt Georgi exercentque agros. Axiăcae, furari quid sit, ignorant: ideoque nec sua custodiunt, nec aliena contingunt. Interius habitantium ritus asperior, et incultior regio est. Bella caedesque amant: mosque est bellantibus, cruorem eius, quem primum interemerunt, ipsis e vulneribus ebibere. Ut quisque plures interemerit, ita apud eos habetur eximius: ceterum expertem esse caedis, inter opprobria vel maximum. Ne foedera quidem incruenta sunt; sauciant se, qui paciscuntur, exemtumque sanguinem ubi permiscuere, degustant. Id putant mansurae fidei pignus certissimum. Inter epulas, quot quisque interfecerit, referre, laetissima et frequentissima mentio: binisque poculis, qui plurimos retulere, perpotant. Is inter iocantes honos praecipuus est. Pocula, ut Essedŏnes parentium, ita inimicissimorum capitibus expoliunt. Apud Anthropophăgos ipsae etiam epulae visceribus humanis apparantur. Gelōni hostium cutibus equos seque velant; illos reliqui corporis, se capitum. Melanchlaenis atra vestis, et ex ea nomen. Neuris statum singulis tempus est, quo, si velint, in lupos, iterumque in eos qui fuere, mutentur. Mars omnium deus; ei pro simulacris enses et cinctoria dedicant, hominesque pro victimis feriunt. Terrae late patent, et, ob excedentia ripas suas plerumque flumina, nusquam non ad pabula fertiles: alicubi usque adeo steriles ad cetera, ut, qui habitant, lignorum egentes, ignes ossibus alant.

CAPUT II.

Thracia.

His Thracia proxima est: eaque a Pontici lateris fronte usque in Illyrios penitus immissa, qua latera agit, Istro pelagoque contingitur. Regio nec caelo laeta nec solo; et, nisi qua mari propior est, infe-

cunda, frigida, eorumque, quae seruntur, maligne admodum patiens, raro usquam pomiferam arborem, vitem frequentius tolerat: sed nec eius quidem fructus maturat ac mitigat, nisi ubi frigora obiectu frondium cultores arcuere. Viros benignius alit; non ad speciem tamen; nam et illis asper atque indecens corporum habitus est; ceterum ad ferociam et numerum, ut multi immitesque sint, maxime ferax. Paucos amnes, qui in pelagus evadunt, verum celeberrimos, Hebrum et Neston et Strymŏna emittit. Montes interior attollit, Haemon et Rhodŏpen et Orbēlon, sacris Liberi patris, et coetu Maenădum, Orphĕo primum initiante, celebratos. E quîs Haemos in tantum altitudinis abit, ut Euxīnum et Adrĭam ex summo vertice ostendat. Una gens, Thraces, habitant, aliis aliisque praediti et nominibus et moribus. Quidam feri sunt et ad mortem paratissimi, Getae utique. Id varia opinio perficit; alii redituras putant animas obeuntium: alii, etsi non redeant, non exstingui tamen, sed ad beatiora transire: alii, emori quidem, sed id melius esse, quam vivere. Itaque lugentur apud quosdam puerperia, natique deflentur: funera contra festa sunt, et, veluti sacra, cantu lusuque celebrantur. Ne feminis quidem segnis est animus. Super mortuorum virorum corpora interfici simulque sepeliri, votum eximium habent: et quia plures simul singulis nuptae sunt, cuius id sit decus, apud iudicaturos magno certamine affectant. Moribus datur, estque maxime laetum, cum in hoc contenditur, vincere. Moerent aliae vocibus, et cum acerbissimis planctibus efferunt. At quibus consolari eas animus est, arma opesque ad rogos deferunt; paratique (ut dictitant) cum fato iacentis, si detur in manus, vel pacisci vel decernere, ubi nec pugnae nec pecuniae locus sit, manent dominas proci. Nupturae virgines non a parentibus viris traduntur, sed

publice aut locantur ducendae, aut veneunt. Utrum fiat, ex specie et moribus causa est. Probae formosaeque in pretio sunt: ceteras qui habeant, mercede quaeruntur. Vini usus quibusdam ignotus est: epulantibus tamen ubi super ignes, quos circumsident, quaedam semina ingesta sunt, simul ebrietati hilaritas ex nidore contingit. In litoribus Istro proxima est Istropŏlis; deinde a Milesiis deducta Callătis; tum Tomoe, et portus Caria, et Tiristis promontorium: quod praetervectos alter Ponti angulus accipit, adversus Phasiăco, et, nisi amplior foret, similis. Fuit hic Bizōne: motu terrae intercidit. Est portus Crunos: urbes, Dionysopŏlis, Odessos, Mesembria, Anchiălos; et intimo in sinu, atque ubi Pontus alterum sui flexum angulo finit magno, Apollonia. Recta dehinc ora, nisi quod media ferme in promontorium, quod Thyniam vocant, exit, et incurvis contra se litoribus obtenditur, urbesque sustinet Halmydesson et Philĕas et Phinopŏlim. Hactenus Pontus; deinde est Bosporus et Propontis: in Bosporo, Byzantium; in Propontide, Selymbria, Perinthos, Bithȳnis, amnesque qui interfluunt, Ergīnos et Athyras: tum Rheso regnata quondam pars Thraciae, et Bisanthe Samiorum, et ingens aliquando Cypsĕla: post locus, quem Graii *Μακρὸν τεῖχος* appellant, et in radice magnae paene insulae sedens Lysimachia. Terra quae sequitur, nusquam lata, atque hic arctissima, inter Hellespontum Aegaeumque procurrit. Angustias Isthmon; frontem eius Mastusiam; totam Chersonēsum appellant: ob multa memorabilem. Est in ea flumen Aegos, naufragio classis Atticae insigne. Est et Abȳdo obiacens Sestos, Leandri amore pernobilis. Est et regio, in qua Persarum exercitus divisas spatio pelagoque terras ausus pontibus iungere (mirum atque ingens facinus!) ex Asia in Graeciam pedes et non navigata maria transgres-

sus est. Sunt Protesilāi ossa, consecrata delubro. Est et portus Coelos, Atheniensibus et Lacedaemoniis navali acie decernentibus, Laconicae classis signatus excidio. Est et Cynos sema, tumulus Hecŭbae, sive ex figura canis, in quam conversa traditur, sive ex fortuna, in quam deciderat, humili nomine accepto. Est Madȳtos: est Eleus, quae finit Hellespontum. Aegaeum statim pelagus vaste longum litus impellit, summotasque terras hinc ad promontorium, quod Sunium vocatur, magno ambitu mollique circumagit. Eius tractum legentibus, praevectisque Mastusiam, sinus intrandus est, qui alterum Chersonesi latus alluens, iugo facie vallis includitur, et ex fluvio, quem accipit, Melas dictus, duas urbes amplectitur, Alopeconnēsum, et in altero Isthmi litore sitam Cardiam: eximia est Aenos, ab Aenea profugo condita: circa Hebrum Cicŏnes: trans eundem Doriscos, ubi Xerxen copias suas, quia numero non poterat, spatio mensum ferunt: deinde promontorium Serrium, et, quo canentem Orphea secuta narrantur etiam nemora, Zone: tum Schoenos fluvius, et ripis eius adiacens Maronia. Regio ulterior Diomēden tulit, immanibus equis mandendos solitum obiectare advenas, et iisdem ab Hercule obiectum. Turris, quam Diomedis vocant, signum fabulae remanet: et urbs, quam soror eius suo nomine nominavit, Abdēra; sed ea magis id memorandum habet, quod Democrĭtum Physicum tulit, quam quod ita condita est. Ultra Nestos fluit; interque eum et Strymŏna urbes sunt Philippi, Apollonia, Amphipolis: inter Strymŏna et Athon, turris Calarnaea, et *Κάπρου λιμήν*, urbs Acanthos, et Echymnia: inter Athon et Pallēnen, Cleōna et Olynthos. Strymon (sicut diximus) amnis est; longeque ortus et tenuis alienis subinde aquis fit amplior; et, ubi non longe a mari lacum fecit, maiore, quam venerat, alveo

erumpit. Athos mons est adeo elatus, ut credatur altius etiam, quam unde imbres cadunt, surgere. Capit opinio fidem, quia de aris, quas in vertice sustinet, non abluitur cinis, sed, quo relinquitur aggere, manet. Ceterum non promontorio, ut alii, verum totus exstat, totoque longe dorso procedit in pelagus. Qua continenti adhaeret, a Xerxe in Graios tendente perfossus transiugatusque est, et factus freto navigabili pervius. Ima eius tenent parvae Pelasgorum coloniae. In summo fuit oppidum Acroăthon, in quo, ut ferunt, dimidio longior, quam in aliis terris, aetas habitantium erat. Pallēne, soli tam patentis, ut quinque urbium sedes sit atque ager, tota in altum abit, angusta satis, unde incipit. Ibi est Potidaea: at ubi laxius patet, Mende Sciōneque referendae; illa ab Eretriis, haec ab Achivis, capto Ilio remeantibus, posita.

CAPUT III.

Macedonia, Graecia, Peloponnesus, Epirus et Illyricum.

Tum Macedonum populi, quot urbes habitant! quarum Pelle est maxime illustris. Alumni efficiunt, Philippus Graeciae domitor, Alexander etiam Asiae. In litore flexus Mecybernaeus, inter promontoria Derrim et Canastraeum et portum qui Κωφὸς dicitur, urbes Torōnen et Physcellam, atque, unde ipsi nomen est, Mecybernam incingit. Canastraeo promontorio Sane proxima est. Mecybernaeus autem in medio, qua terra dat gremium, modice in litora ingreditur. Ceterum longis in altum immissis lateribus, ingens inde Thermaicus sinus est. In eum Axius per Macedonas, et iam per Thessălos Peneus excurrit. Ante Axium Thessalonīce est: inter utrumque Cassandria, Cydna, Alōros, Icăris; a Peneo ad Sepiăda,

Gyrtōna, Meliboea, Castanaea; pares ad famam, nisi quod Philoctetes alumnus Meliboeam illuminat. Terrae interiores claris locorum nominibus insignes, paene nihil ignobile ferunt. Hinc non longe est Olympus, Pelion, Ossa, montes Gigantum fabula belloque memorati: hic Musarum parens domusque Pieria: hic novissime calcatum Graio Herculi solum, saltus Oetaeus: hic sacro nemore nobilia Tempe: hic Libēthra, carminum fontes. Obiacet tum iam vaste et multum prominens Graecia, et dum Myrtōum pelagus attingat, a septentrione in meridiem vecta, qua sol oritur, Aegaeis; qua occidit, Ioniis fluctibus obiacet. Ac proximo spatiosa et Hellas nomine, grandi fronte procedit: mox mari utroque, et Ionio magis, latera eius intrante, donec quatuor millia passuum pateat, media ferme prope inciditur. Deinde rursum terris huc se et illuc, verum in Ionium mare magis expandentibus, progressisque in altum, non tam lata, quam coeperat, ingens tamen iterum et quasi paene insula extenditur, vocaturque Peloponnesos, ob sinus et promontoria, quîs, ut fibris, litora eius incisa sunt, simulque tenui tramite in latus effunditur, platăni folio simillima. A Macedonia prima est Thessalia, deinde Magnesia, Phthiōtis, Doris, Locris, Phocis, Boeōtis, Atthis, Megăris; sed omnium Atthis clarissima: in Peloponneso Argŏlis, Laconĭce, Messenia, Achaia, Elis, Arcadia: ultra Aetolia, Acarnania, Epīros, usque in Adriam. De locis atque urbibus, quae mare non alluit, haec maxime memoranda sunt: in Thessalia Larissa, aliquando Iolcos: in Magnesia Antronia: in Phthiotide Phthia: in Doride Pindus [et iuxta situm Erineum]: in Locride Cynos et Calliaros: in Phocide Delphi, et mons Parnāsos, et Apollinis fanum atque oraculum: in Boeotia Thebae, et Cithaeron fabulis carminibusque celebratus: in Atthide Eleusin Cereri consecrata, et clariores,

quam ut indicari egeant, Athenae: in Megarĭde, unde regioni nomen est, Megăra; ut in Argolĭde Argos, et Mycēnae, et templum Iunonis, vetustate et religione percelebre; in Laconĭde Therapne, Lacedaemon, Amy̆clae, mons Taygĕtus: in Messenia Messēne, et Methōne: in Achaia atque Elide, quondam Pisae Oenomai, Elis etiam nunc, delubrumque Olympii Iovis, certamine gymnico et singulari sanctitate, ipso quidem tamen simulacro (quod Phidiae opus est) maxime nobile. Arcadiam Peloponnesiacae gentes undique incingunt. In ea sunt urbes Psophis, Tegĕa, Orchomenos; montes Pholŏë, Cyllenius, Parthenius, Maenălus, flumina Erymanthus et Ladon: in Aetolia Naupactos, in Acarnania Stratos, oppida: in Epiro Dodonaei Iovis templum; et fons ideo sacer, quod, cum sit frigidus, et immersas faces, sicut ceteri, exstinguat, ubi sine igne procul admoventur, accendit. At cum litora leguntur, a promontorio Sepiăde per Demetrion et Halon et Ptelĕon et Echīnon ad Pagasaeum sinum cursus est. Ille urbem Pagăsam amplexus, amnem Sperchīon accipit: et, quia Miny̆ae, Colchida petentes, inde Argo navem solvere, memoratur. Ab eo ad Sunium tendentibus illa praenaviganda; Maliăcus et Opuntius, grandes sinus, et in his caesorum etiam Lacōnum tropaea Thermopy̆lae, Opoës, Scarpha, Cnemĭdes, Alŏpe: Anthēdon, Larymne, Aulis, Agamemnoniae Graiorumque classis in Troiam coniurantium statio: Marăthon magnarum multarumque virtutum testis, iam inde a Theseo, Persica maxime clade, pernotus: Rhamnus parva, illustris tamen, quod in ea fanum est Amphiarăi et Phidiăca Nemesis: Thoricos et Brauronia, olim urbes, iam tantum nomina. Sunium promontorium est, finitque id litus Hellădos, quod spectat orientem. Inde ad meridiem terra convertitur usque ad Megăram, Atticae, ut modo latere, ita nunc fronte pelago

adiacens. Ibi est Piraeeus Atheniensium portus. Scironia saxa, saevo quondam Scironis hospitio etiam nunc infamia. Megarensium tractus Isthmon attingit, (Diolco cognomen est) qui quatuor millium spatio Aegaeum mare ab Ionio summovens, angusto tramite Helladi Peloponneson annectit. In eo est oppidum Cenchrĕae: fanum Neptuni, ludis, quos Isthmicos vocant, celebre: Corinthos, olim clara opibus, post clade notior, nunc Romana colonia, ex summa arce, quam Acrocorinthon appellant, maria utraque contuens. Peloponnesi oram (sicut diximus) sinus et promontoria lacerant: ab oriente Bucephălos, et Chersonesus, et Scyllaeon: ad meridiem Malĕa, Taenăros, Acrītas, Ichthys: ad vesperum Chelonātes, et Araxos. Habitant ab Isthmo ad Scyllaeon Epidaurii, Aesculapii templo inclyti, et Troezenii, fide societatis Atticae illustres. Portus Saronīcus, et Schoenītas, et Pogōnus: oppida autem Epidaurus, et Troezene, et Hermiŏna his litoribus apposita sunt. Inter Scyllaeon et Malĕan, sinus Argolicus dicitur: inter Malĕan et Taenăron, Laconicus: inter Taenaron et Acrītan, Asinaeus: inter Acritan et Ichthyn, Cyparissius. In Argolico sunt noti amnes, Erasīnus atque Inăchus, et notum oppidum Lerne: in Laconico Cythīus et Eurōtas: in ipso Taenăro Neptuni templum, et specus, illi, quem in Ponto Acherusiam diximus, facie et fabula similis: in Asinaeo flumen Pamīsum; in Cyparissio Alphēus; nomen dedit urbs in litore sita, huic Cyparissae, illi Asīne: Messenii Pyliique terras colunt; et ipsa pelago Pylos adiacet. Cyllēne, Enneapŏlis, Patrae oram illam tenent, in quam Chelonātes et Araxos excurrunt: sed Cyllene, quod Mercurium ibi natum arbitrantur, insignis. Rhion deinde (maris id nomen est) anguste, et velut freto, latus orae sequentis incidens, inter Aetōlos et Peloponnesiacos usque ad Isthmon irrumpit. In eo

ad septentriones spectare litora incipiunt. In his est Aegion, et Aegīra, et Olūros, et Sicȳon: at in adversis Pagae, Creūsis, Anticȳra, Oeanthia, Cirrha; et notior aliquanto nomine, Calȳdon, et Evēnos extra Rhion. In Acarnania maxime clara sunt oppidum Leucas, flumen Achelōus. In Epīro nihil Ambracio sinu nobilius est. Facit sinus, qui angustis faucibus, et quae minus mille passibus pateant, grande pelagus admittit. Faciunt urbes, quae assidunt; Actĭum, Argos Amphilochi, Ambracia, Aeacidarum regna Pyrrhique. Buthrōton ultra est: deinde Ceraunii montes: ab his flexus in Adriam. Hoc mare magno recessu litorum acceptum, et vaste quidem in latitudinem patens, qua penetrat tamen vastius, Illyricis usque Tergestum, cetera Callicis Italicisque gentibus cingitur. Parthēni et Dassarētae prima eius tenent: sequentia Taulantii, Enchelĭae, Phaeāces. Deinde sunt, quos proprie Illyricos vocant: tum Pyraei, et Liburni, et Istria. Urbium prima est Orĭcum, secunda Dyrrachium; Epidamnos ante erat: Romani nomen mutavere, quia, velut in damnum ituris, omen id visum est. Ultra sunt Apollonia, Salōna, Iader, Narōna, Tragurium, sinus Polaticus, et Pola, quondam a Colchis, ut ferunt, habitata (in quantum res transeunt!) nunc Romana colonia. Amnes autem Aeas et Nar, et Danubius, qui iam dictus est Ister: sed Aeas secundum Apolloniam, Nar inter Pyraeos et Lyburnos, per Istros Ister emittitur. Tergeste, intimo in sinu Adriae situm, finit Illyricum.

CAPUT IV.

Italia.

De Italia, magis quia ordo exigit, quam quia monstrari eget, pauca dicentur: nota sunt omnia. Ab Alpibus incipit in altum excedere, atque, ut proce-

dit, se media perpetuo iugo Apennini montis attollens, inter Adriaticum et Tuscum, sive (ut aliter eadem appellantur) inter Superum mare et Inferum excurrit, diu solida. Verum ubi longe abit, in duo cornua finditur, respicitque altero Siculum pelagus, altero Ionium: tota angusta, et alicubi multo, quam unde coepit, angustior. Interiora eius aliae aliaeque gentes; sinistra parte Carni et Veneti colunt Togatam Galliam: tum Italici populi, Picentes, Frentani, Dauni, Apŭli, Calăbri, Sallentini. Ad dextram sunt sub Alpibus Ligŭres, sub Apennino Etruria; post Latium Volsci, Campania, et super Lucaniam Bruttii. Urbium, quae procul a mari habitantur, opulentissimae sunt, ad sinistram Patavium Antenŏris, Mutĭna et Bonŏnia, Romanorum coloniae: ad dextram Capua a Tuscis, et Roma quondam a pastoribus condita, nunc, si pro materia dicatur, alterum opus. At in oris proxima est a Tergeste Concordia. Interfluit Timāvus, novem capitibus exsurgens, uno ostio emissus: deinde Natĭso non longe a mari ditem attingit Aquileiam. Ultra est Altinum. Superna late occupat litora Padus. Namque ab imis radicibus Vesŭli montis exortus, parvis se primum e fontibus colligit; et aliquatenus exilis ac macer, mox aliis amnibus adeo augescit atque alitur, ut se per septem ad postremum ostia effundat. Unum de eis magnum, Padum appellant. Inde tam citus prosilit, ut discussis fluctibus diu, qualem emisit, undam agat, suumque etiam in mari alveum servet; donec eum ex adverso litore Istriae eodem impetu profluens Ister amnis excipiat. Hac re per ea loca navigantibus, qua utrinque amnes eunt, inter marinas aquas dulcium haustus est. A Pado ad Ancōnam transitur Ravenna, Arimĭnum, Pisaurum, Fanestris colonia; flumen Metaurus, atque Aesis. Exin illa in angusto duorum promontoriorum ex diverso coeuntium, infle-

xi cubiti imagine sedens, ac ideo a Graiis dicta Ancon, inter Gallicas Italicasque gentes quasi terminus interest. Haec enim praegressos Piceni litora excipiunt: in quibus Numāna, Potentia, Cluāna, Cupra, urbes; castella autem Firmum, Adria, Truentinum: id et fluvio, qui praeterit, nomen est. Ab eo Frentani iam Matrīni habent ac Aterni fluminis ostia; urbes Bucam et Histonium: Dauni autem Tifernum amnem; Cliterniam, Larīnum, Teănum, oppida; montemque Gargănum. Sinus est continuo Apŭlo litore incinctus, nomine Urias, modicus spatio, pleraque asper accessu: extra Sipontum, vel (ut Graii dixere) Sipus; et flumen, quod Canusium attingens, Aufidum appellant: post Barium, et Gnatia, et Ennio cive nobiles Rudiae: etiam in Calabria Brundusium, Valetium, Lupiae, Hydrus mons: tum Sallentini campi, et Sallentina litora, et urbs Graia Callipolis. Hucusque Adria, hucusque Italiae latus alterum pertinet. Frons eius in duo quidem se cornua (sicut supra diximus) scindit: ceterum mare, quod inter utraque admittit, tenuibus promontoriis semel iterumque distinguens, non uno margine circuit, nec diffusum patensque, sed per sinus recipit. Primus Tarentinus dicitur, inter promontoria Sallentinum et Lacinium; in eoque sunt Tarentus, Metapontum, Heraclēa, Croto, Thurium: secundus Scylacēus, inter promontoria Lacinium et Zephyrium; in quo est Petilia, Carcīnus, Scylacēum, Mystiae: tertius inter Zephyrium et Bruttium, Consentiam, Cauloniam, Locrosque circumdat. In Bruttio sunt, Columna Rhegia, Rhegium, Scylla, Taurianum, et Metaurum. Hinc in Tuscum mare est flexus, et eiusdem terrae latus alterum. Medăma, Hippo, nunc Vibon, Temĕsa, Clampetia, Blanda, Buxentum, Velia, Palinūrus, olim Phrygii gubernatoris, nunc loci, nomen, Paestānus sinus, Paestum oppidum, Silĕrus

amnis, Picentia, Petrae, quas Sirenes habitavere, Minervae promontorium, omnia Lucaniae loca; sinus Puteolanus, Surrentum, Herculaneum, Vesuvii montis aspectus, Pompeii, Neapolis, Puteŏli, lacus Lucrīnus et Avernus, Baiae, Misēnum, (id nunc loci, aliquando Phrygii militis nomen) Cumae, Liternum, Volturnus amnis, Volturnum oppidum, amoena Campaniae litora; Sinuessa, Liris, Minturnae, Formĭae, Fundi, Tarracīna, Circes domus, aliquando Circeii, Antium, Aphrodisium, Ardĕa, Laurentum, Ostia, citra Tiberim in hoc latere sunt: ultra Pyrgi, Minio, Castrum novum, Graviscae, Cosa, Telămon, Populonia, Cecīna, Pisae, Etrusca et loca et nomina; deinde Luna Ligŭrum, et Tigulia, et Genua, et Sabatia, et Albingaunum; tum Paulo et Varum flumina, utraque ab Alpibus delapsa, sed Varum, quia Italiam finit, aliquanto notius. Alpes ipsae ab his litoribus longe lateque diffusae, primo ad septentrionem magno gradu excurrunt: deinde ubi Germaniam attigerunt, verso impetu in orientem abeunt, diremtisque populis immanibus, usque in Thraciam penetrant.

CAPUT V.

Gallia Narbonensis.

Gallia, Lemanno lacu et Gebennicis montibus in duo latera divisa, atque altero Tuscum pelagus attingens, altero Oceanum, hinc a Varo, illinc a Rheno, ad Pyrenaeum usque permittitur. Pars nostro mari apposita (fuit aliquando Braccata, nunc Narbonensis) est magis culta, et magis consita, ideoque etiam laetior. Urbium, quas habet, opulentissimae sunt, Vasio Vocontiorum, Vienna Allobrogum, Avenio Cavărum, Arecomicorum Nemausus, Tolōsa Tectosăgum, Secundanorum Arausio, Sextanorum Arelāte, Septimanorumque Baeterrae. Sed an-

testat omnes Atacinorum Decimanorumque colonia, unde olim his terris auxilium fuit, nunc et nomen et decus est, Martius Narbo. In litoribus aliquot sunt cum aliquibus nominibus loca: ceterum rarae urbes, quia rari portus, et omnis plaga austro atque africo exposita est. Nicaea tangit Alpes, tangit oppidum Deciātum, tangit Antipolis. Deinde est Forum Iulii, Octavanorum colonia: tunc post Athenopolin, et Olbiam, et Tauroin, et Citharisten est Lacȳdon, Massiliensium portus, et in eo ipsa Massilia. Haec a Phocaeis oriunda, et olim inter asperas posita, nunc ut pacatis, ita dissimillimis tamen vicina gentibus; mirum quam facile et tunc sedem alienam ceperit, et adhuc morem suum teneat. Inter eam et Rhodănum Maritima Avaticorum stagno assidet. FossaMariana partem eius amnis navigabili alveo effundit. Alioquin litus ignobile est, lapideum, ut vocant; in quo Herculem contra Albiŏna et Bergion, Neptuni liberos, dimicantem cum tela defecissent, ab invocato Iove adiutum imbre lapidum ferunt. Credas pluisse, adeo multi passim et late iacent. Rhodănus non longe ab Istri Rhenique fontibus surgit: deinde Lemanno lacu acceptus, tenet impetum, seque per medium integer agens, quantus venit, egreditur; et inde contra occidentem ablatus, aliquamdiu Gallias dirimit: post cursu in meridiem abducto, hac intrat, accessuque aliorum amnium iam grandis, et subinde grandior, inter Volcas et Cavăras emittitur. Ultra sunt stagna Volcarum, Ledum flumen, castellum Latĕra, Mesua collis, incinctus mari paene undique; ac, nisi quod angusto aggere continenti annectitur, insula. Tum ex Cebennis demissus Arauris iuxta Agăthan, secundum Baeterras Orbis fluit. Atax, ex Pyrenaeo monte degressus, qua sui fontis aquis venit, exiguus vădusque est; et iam ingentis alioquin alvei tenens, nisi ubi Narbōnem attingit,

nusquam navigabilis: sed cum hibernis intumuit imbribus, usque eo solitus insurgere, ut se ipse non capiat. Lacus accipit eum Rubrēsus nomine, spatiosus admodum, sed qua mare admittit, tenuis aditu. Ultra est Leucāta, litoris nomen, et Salsŭlae fons non dulcibus aquis defluens, sed salsioribus etiam quam marinae sunt: iuxta campus minuta arundine gracilique perviridis, ceterum stagno subeunte suspensus. Id manifestat media pars eius, quae abscissa proximis, velut insula natat, pellique se atque attrahi patitur. Quin et ex iis, quae ad imum perfossa sunt, suffusum mare ostenditur. Unde Graiis nostrisque etiam auctoribus, verine ignorantia, an prudentibus etiam mendacii libidine, visum est tradere posteris, in ea regione piscem e terra penitus oriri, qui ubi ex alto hucusque penetravit, per ea foramina ictu capulantium interfectus extrahitur. Inde est ora Sordŏnum, et parva flumina Telis, et Tichis; ubi accrevere, persaeva: colonia Ruscĭno, vicus Eliberri, magnae quondam urbis et magnarum opum tenue vestigium. Tum inter Pyrenaei promontoria Portus Veneris, insignis fano, et Cervaria locus, finis Galliae.

CAPUT VI.

Hispaniae ora citerior.

Pyrenaeus primo hinc in Britannicum procurrit Oceanum; tum in terras fronte conversus, Hispaniam irrumpit, et minore eius parte ad dextram exclusa, trahit perpetua latera continuus, per omnem donec provinciam longo limite immissus, in ea litora, quae occidenti sunt adversa, perveniat. Ipsa Hispania, nisi qua Gallias tangit, pelago undique incincta est: ubi illis adhaeret, maxime angusta, paulatim se in nostrum et oceanum mare extendit, magisque et magis latior ad occidentem abit, ac fit ibi la-

tissima: viris, equis, ferro, plumbo, aere, argento auroque etiam abundans, et adeo fertilis, ut, sicubi ob penuriam aquarum effoeta ac sui dissimilis est, linum tamen aut spartum alat. Tribus autem est distincta nominibus; parsque eius Tarraconensis, pars Baetica, pars Lusitania vocatur. Tarraconensis altero capite Gallias, altero Baeticam Lusitaniamque contingens, mari latera obiicit nostro, qua meridiem; qua septentrionem spectat, Oceano. Illas fluvius Anas separat, et ideo Baetica maria utraque prospicit: ad occidentem, Atlanticum; ad meridiem, nostrum. Lusitania Oceano tantummodo obiecta est, sed latere ad septentriones, fronte ad occasum. Vrbium de mediterraneis in Tarraconensi clarissimae fuerunt Palantia et Numantia, nunc est Caesaraugusta: in Lusitania Emerĭta: in Baetica Astĭgi, Hispal, Cordŭba. At si litora legas, a Cervaria proxima est rupes, quae in altum Pyrenaeum extrudit: dein Tichis flumen ad Rhodam, Clodianum ad Emporias: tum mons Iovis, cuius partem occidenti adversam, eminentia cautium, quae inter exigua spatia, ut gradus, subinde consurgunt, Scalas Hannibalis appellant. Inde ad Tarracōnem parva sunt oppida, Blanda, Elŭro, Baetŭlo, Barcĭno, Subur, Tolŏbi: parva flumina, Baetulo iuxta Iovis montem, Rubricatum in Barcinōnis litore, inter Subur et Tolŏbin Maius. Tarrăco urbs est in his oris maritimarum opulentissima: Tulcis eam modicus amnis super, ingens Ibērus Dertōsam attingit. Inde se in terras pelagus insinuat, et primum magno impetu admissum, mox in duos sinus promontorio, quod Ferrariam vocant, finditur. Prior Sucronensis dicitur, maiorque, ac magno satis ore pelagus accipiens, et, quo magis penetratur, angustior, Saetăbim, et Turĭam, et Sucrōnem non magna excipit flumina: urbes complexus, et alias quidem, sed notissimas Valen-

tiam, et Saguntum illam fide et aerumnis inclytam. Sequens Illicitanus Alōnem habet, et Lucentiam, et, unde ei nomen est, Illĭcen. Hic iam terrae magis in altum eunt, latioremque quam fuerat, Hispaniam faciunt. Verum ab his, quae dicta sunt, ad principia Baeticae, praeter Carthaginem, quam dux Poenorum Hasdrubal condidit, nihil referendum est. In illis oris ignobilia sunt oppida, et quorum mentio tantum ad ordinem facit; Urci in sinu, quem Urcitanum vocant: extra Abdēra, Suel, Hexi, Maenŏba, Malăca, Saldūba, Lacippo, Barbĕsul. Aperit deinde angustissimum pelagus, et proxima inter se Europae atque Africae litora montes efficiunt, ut initio diximus, Columnae Herculis Abȳla et Calpe: uterque quidem, sed Calpe magis, et paene totus in mare prominens. Is mirum in modum concavus, ab ea parte, qua spectat occasum, medium fere latus aperit: atque inde ingressis totus admodum pervius, prope quantum patet, specus. Sinus ultra est, in eoque Cartēia (ut quidem putant, aliquando Tartessos,) et quam transvecti ex Africa Phoenīces habitant, atque unde nos sumus, Tingentēra. Tum Mellaria, et Belo, et Besippo usque ad Iunonis promontorium oram Freti occupat. Illud iam in Occidentem et Oceanum obliquo iugo excurrens, atque ei, quod in Africa Ampelusiam esse dixeramus, adversum, qua nostra maria sunt, finit Europen.

CAPUT VII.

Mediterranei maris insulae.

Gades insula, quae egressis Fretum obvia est, admonet ante reliquas dicere, quam in Oceani litora terrarumque circuitum, ut initio promisimus, oratio excedat. Paucae sunt in Maeotĭde, (inde enim videtur commodissimum incipere) neque omnes ta-

men incoluntur: nam nec pabula quidem large ferunt. Hac re habitantibus caro magnorum piscium sole siccata, et in pollinem usque contusa, pro farre est. Paucae et in Ponto; Leuce Borysthenis ostio obiecta, parva admodum, et quia ibi Achilles situs est, Achillēa cognomine: non longe a Colchis Arīa, quae Marti consecrata (ut fabulis traditur) tulit aves, cum summa clade advenientium, pennas quasi tela iaculatas. Sex sunt inter Istri ostia: ex his Peuce notissima et maxima. Thynias Mariandynorum finibus proxima, urbem habet, quam, quia Bithȳni incolunt, Bithynĭda appellant. Contra Thracium Bosporum duae parvae, parvoque distantes spatio, et aliquando creditae dictaeque concurrere, et Cyanĕae vocantur et Symplegădes. In Propontide tantum Proconnēsos habitatur. Extra Hellespontum, earum, quae Asiaticis regionibus adiacent, clarissimae sunt, Tenĕdos, Sigēis adversa litoribus, et, quo dicentur ordine, ad promontorium Tauri montis expositae, quas quondam dici putavere *Μακάρων*; sive quod fortunati admodum caeli solique sunt, sive quod eas suo suorumque regno Macar occupaverat: in Troade Lesbos, et in ea quinque olim oppida, Antissa, Pyrrha, Erĕsos, Methymna, Mytilēne: in Ionia Chios et Samos: in Caria Cos: in Lycia Rhodos; in illis singulae sunt iisdem nominibus urbes: in Rhodo tres quondam erant, Lindos, Camīros, Ialȳsos. Quae contra Tauri promontorium importune navigantibus obiacent, Chelidonĭae nominantur. In sinu, quem maximum Asia recipit prope media, Cypros, ad ortum occasumque se immittens, recto iugo inter Ciliciam Syriamque porrigitur; ingens, ut quae aliquando novem regna ceperit, et nunc aliquot urbes ferat, quarum clarissimae Salamis et Paphos, et quo primum ex mari Venerem egressam accolae affirmant, Palaepăphos. Arădos in Phoenice est, par-

va, et quantum patet, tota oppidum: frequens tamen, quia etiam super aliena tecta sedem ponere licet. Parva et Canōpos, Nili ostio, quod Canopicum vocant, obvia est. Menelai gubernator Canōpus, ibi forte moriens, nomen insulae, illa ostio dedit. Pharos nunc Alexandriae ponte coniungitur, olim (ut Homerico carmine proditum est) ab eisdem oris cursu diei totius abducta: et, si ita res fuit, videri potest coniectantibus in tantum mutatae caussas Nilum praebuisse, dum limum subinde, et praecipue cum exundaret, litori annectens, auget terras, spatiumque augescentium in vicina vada promovet. In Africa contra maiorem Syrtim Eutelētos: contra minoris promontoria, Meninx et Cercinna: contra Carthaginis sinum, Tarichīae et Aegātes, Romana clade memorabiles. Plures Europae litoribus sunt appositae: in Aegeo mari prope Thraciam Thasos, Imbros, Samothrāce, Scandīle, Polyaegos, Sciăthos, Halonēsos; et, quam aliquando, omnibus, qui mares erant, caesis, tantum feminae tenuisse dicuntur, Atho monti Lemnos adversa. Pagasaeus sinus Scyrŏn prospicit, Cicynēthon amplectitur. Euboea ad meridiem promontorium Geraeston et Capharēa, ad septentrionem Cenaeum extrudit, et nusquam lata, duûm millium spatium habet, ubi arctissima est: ceterum longa, totique Boeotiae apposita, angusto freto distat a litore. Eurīpon vocant, rapidum mare, et alterno cursu, septies die ac septies nocte fluctibus in vicem versis, adeo immodice fluens, ut ventos etiam ac plena ventis navigia frustretur. Aliquot in ea sunt oppida, Styra, Eretrīa, Pyrrha, Nesos, Oechalīa: verum opulentissimae Carystos et Chalcis. In Atthĭde Helēne est, nota stupro Helenae, et Salamis, excidio classis Persicae notior: circa Peloponneson etiam nunc in Aegaeo Pityūsa, et Aegīna Epidaurico litori proxima, Troezenio Ca-

lauria, inter ignobiles alias leto Demosthenis nobilis: in Myrtōo Cythēra contra Malēan, Oenussa et Theganūsa contra Acritan: in Ionio Prote, Asterĭa, Cephalenia, Nerĭtos, Same, Zacynthos, Dulichium; et inter non ignobiles, Ulixis nomine Ithaca maxime illustris: in Epīro Echinădes, et olim Plotae, nunc Strophădes: contra Ambracium sinum Leucadia, et vicina Adriatico mari Corcȳra. Hae Thracum Graiorumque terris obiacent. At interius Melos, Oleăros, Aegilia, Cothon, Ios, Thia, Thera, Gyăros, Hippūris, Dionysia, Cythnos, Chalcĭa, Icaria, Cinăra, Nisȳros, Lebinthos, Calymnia, Syme. Hae, quia dispersae sunt, Sporădes. Ab eis Sicĭnos, Siphnos, Serĭphos, Rhenēa, Paros, Mycŏnos, Syros, Tenos, Naxos, Delos, Andros, quia in orbem iacent, Cyclădes dictae. Super eas iam in medio mari, ingens et centum quondam urbibus habitata Crete, ad orientem promontorium Samonium, ad occidentem *Κριοῦ μέτωπον* immittit; nisi maior esset, Cypri similis: multis famigerata fabulis, adventu Europae, Pasiphaës et Ariadnae amoribus, Minotauri feritate fatoque, Daedali operibus et fuga, Tali statione atque morte; maxime tamen eo, quod ibi sepulti Iovis paene clarum vestigium, sepulcrum est, cui nomen eius insculptum esse accolae ostendunt. Urbium notissimae, Gnosos, Gortȳna, Lyctos, Lycastos, Holopyxos, Therapnae, Cydonēa, Marathusa, Dictynna. Inter colles, quod ibi nutritum Iovem accepimus, fama Idaei montis excellit. Iuxta est Astypalaea, Naumăchos, Zephȳre, Chryse, Gaudos, et quas *Μουσαγόρους* numero tres, uno tamen vocabulo appellant; atque, unde Carpathio mari cognomen est, Carpăthos. In Adrĭa Apsūros, Dyscelădos, Absyrtis, Issa, Pityĭa, Hydrĭa, Electrĭdes, nigra Corcȳra, Tragurium, Diomedĭa, Aestrĭa, Sason, atque, ut Alexandrĭae, ita Brundusio adiacens Pharos. Sici-

lia (ut ferunt) aliquando continens, et agro Bruttio annexa, post freto maris Siculi abscissa est. Id angustum et anceps alterno cursu modo in Tuscum, modo in Ionium pelagus perfluit, atrox, saevum, et Scyllae Charybdisque saevis nominibus inclytum. Scylla saxum est, Charybdis mare, utrumque noxium appulsis. Ipsa ingens et tribus promontoriis in diversa procurrens, Graecae literae imaginem, quae Delta dicitur, efficit. Pachȳnum vocatur, quod Graeciam spectat; Lilybaeum, quod Africam: Pelōris, quod in Italiam vergens Scyllae adversum est. Causa nominis Pelorus gubernator, ab Hannibale ibidem conditus; quem idem vir profugus ex Africa, ac per ea loca Syriam petens, quia procul intuenti videbantur continua esse litora, et non pervium pelagus, proditum se arbitratus occiderat. Ab eo ad Pachȳnum ora, quae extenditur, Ionium mare attingens, haec fert illustria, Messānam, Tauromenium, Catīnam, Megarĭda, Syracusas, et in iis mirabilem Arethūsam. Fons est, in quo visuntur iacta in Alpheum amnem, ut diximus, Peloponnesiaco litori infusum: unde ille creditur non se consociare pelago, sed subter maria terrasque depressus, huc agere alveum, atque hic se rursus extollere. Inter Pachȳnum et Lilybaeum Acrăgas est, et Heraclēa, et Thermae: inter Lilybaeum et Pelorida Panormus, et Himĕra: interius vero Leontini, et Centuripīnum, et Hybla, aliaeque complures: famam habet ob Cereris templum Enna. Praecipui montium: Eryx, maxime memoratus ob delubrum Veneris ab Aenea conditum; et Aetna, quae Cyclōpas olim tulit, nunc assiduis ignibus flagrat. De amnibus Himĕra referendus, quia in media admodum ortus, in diversa decurrit, scindensque eam utrinque, alio ore in Libycum, alio in Tuscum mare devenit. Circa Siciliam in Siculo freto est Aeaee, quam Calypso

habitasse dicitur; Africam versus Gaulos, Melĭta, Cossūra; propius Italiam Galăta, et illae septem, quas Aeoli appellant, Osteōdes, Lipăra, Heraclēa, Didȳme, Phoenicūsa, ac, sicut Aetna, perpetuo flagrantes igne Hiĕra et Strongȳle. Sed Pithecūsa, Leucothēa, Aenaria, Phitonia, Caprĕae, Prochȳta, Pontiae, Pandateria, Sinonia, Palmaria, Italico lateri citra Tiberina ostia obiacent. Ultra aliquot sunt parvae, Dianĭum, Igilium, Carbania, Urgo, Ilva, Capraria: duae grandes, fretoque divisae, Corsica et Sardinia; quarum Corsica Etrusco litori propior, intra latera tenuis et longa, praeterquam ubi Aleria et Marĭana coloniae sunt, a barbaris colitur: Sardinia Africum pelagus attingens, nisi quod in occidentem quam in orientem angustius spectat, par et quadrata undique, et nusquam non aliquanto spatiosior, quam ubi longissima est Corsica; ceterum fertilis, et soli quam caeli melioris, atque ut fecunda, ita paene pestilens. In ea antiquissimi populorum sunt Ilienses: urbium antiquissimae Calăris et Sulci. At in Gallia, quas referre conveniat, solae sunt Stoechădes, ab ora Ligurum ad Massiliam usque dispersae. Baleāres in Hispania, contra Tarraconensia litora sitae, non longe inter se distant, et ex spatio suo cognominibus acceptis, maiores minoresque perhibentur. Castella sunt in minoribus, Iamno et Mago; in maioribus, Palma et Pollentia coloniae. Ebŭsos e regione promontorii, quod in Sucronensi sinu Ferrariam vocant, eodem nomine urbem habet; frumentis tantum non fecunda, at alia largĭor, et omnium animalium, quae nocent, adeo expers, ut nec ea quidem, quae de agrestibus mitia sunt, aut generet, aut, si invecta sunt, sustineat. Contra est Colubraria, cuius meminisse succurrit, quod, cum scateat multo ac malefico genere serpentium, et sit ideo inhabitabilis, tamen ingressis eam, intra id spatium,

quod Ebusitana humo circumsignaverunt, sine pernicie et rata est; iisdem illis serpentibus, qui solent obvios appetere, aspectum eius pulveris, aliud velut virus, procul et cum pavore fugientibus.

POMPONII MELAE
DE
SITU ORBIS
LIBER III.

CAPUT I.

Hispaniae ora exterior.

Dicta est ora nostri maris; dictae insulae, quas amplectitur: restat ille circuitus, quem, ut initio diximus, cingit Oceanus; ingens infinitumque pelagus, et magnis aestibus concitum (ita enim motus eius appellant) modo inundat campos, modo late nudat ac refugit, non alios aliosque invicem, neque alternis accessibus nunc in hos, nunc in illos toto impetu versum: sed ubi in omnia litora, quamvis diversa [sint], terrarum insularumque ex medio pariter effusus est, rursus ab illis colligitur in medium, et in semet ipsum redit; tanta vi semper immissum, ut vasta etiam flumina retroagat, et aut terrestria deprehendat animalia, aut marina destituat. Neque adhuc satis cognitum est, anhelitune suo id mundus efficiat, retractamque cum spiritu regerat undam undique, si (ut doctioribus placet) unum animal

est: an sint depressi aliqui specus, quo reciprocata maria residant, atque unde se rursus exuberantia attollant: an Luna causas tantis meatibus praebeat. Ad ortus certe eius occasusque variantur: neque eodem assidue tempore, sed ut illa surgit ac demergitur, ita recedere atque adventare comperimus. Huc egressos, sequentesque ea, quae exeuntibus dextra sunt, aequor Atlanticum et ora Baeticae frontis excipit, quae, nisi quod semel iterumque paululum in semet abducitur, usque ad flumen Anam paene recta est. Turdŭli et Bastŭli habitant. In proximo sinu portus est, quem Gaditanum, et lucus, quem Oleastrum appellant: tum castellum Ebōra in litore, et procul a litore Asta colonia. Extra Iunonis ara templumque est: in ipso mari munimentum Caepionis, scopulo magis quam insulae impositum. Baetis ex Tarraconensi regione demissus, per hanc fere mediam diu, sicut nascitur, uno amne decurrit: post, ubi non longe a mari grandem lacum fecit, quasi ex uno fonte gemĭnus exoritur: quantusque simplici alveo venerat, tantus singulis effluit. Tum sinus alter usque ad finem provinciae inflectitur, eumque parva oppida, Olintĭgi, Onŏba, Laepa, contingunt. At Lusitania trans Anam, qua mare Atlanticum spectat, primum ingenti impetu in altum abit: deinde resistit, ac se magis etiam quam Baetica abducit. Qua prominet, bis in semet recepto mari, in tria promontoria dispergitur. Anae proximum, quia lata sede procurrens, paulatim se ac sua latera fastigat, Cuneus ager dicitur: sequens, Sacrum vocant: Magnum, quod ulterius est. In Cuneo sunt, Myrtĭli, Balsa, Ossonŏba: in Sacro Lacobrĭga, et Portus Hannibalis: in Magno Ebōra. Sinus intersunt: et est in proximo Salacia; in altero, Ulyssippo, et Tagi ostium, amnis gemmas aurumque generantis. Ab his promontoriis in illam partem, quae

recessit, ingens flexus aperitur; in eoque sunt Turdŭli veteres, Turdulorumque oppida: amnes autem, Monda in medium fere ultimi promontorii latus effluens, et radices eiusdem alluens Durius. Frons illa aliquamdiu rectam ripam habet: dein modico flexu accepto, mox paululum eminet: tum reducta iterum iterumque recto margine iacens, ad promontorium, quod Celticum vocamus, extenditur. Totam Celtici colunt, sed a Durio ad flexum Grovii: fluŭntque per eos, Avo, Celădus, Naebis, Minius, et, cui Oblivionis cognomen est, Limia. Flexus ipse Lambriacam urbem amplexus, recipit fluvios Laeron et Ullam. Partem, quae prominet, Praesamarchi habitant, perque eos Tamăris et Sars, flumina non longe orta, decurrunt: Tamaris, secundum Ebōra portum; Sars, iuxta turrem Augusti titulo memorabilem. Cetera super Tamarici Neriique incolunt, in eo tractu ultimī. Hactenus enim ad occidentem versa litora pertinent. Deinde ad septentriones toto latere terra convertitur a Celtico promontorio ad Scythicum usque. Perpetua eius ora, nisi ubi modici recessus ac parva promontoria sunt, ad Cantăbros paene recta est. In ea primum Artăbri sunt, etiamnum Celticae gentis; deinde Astŭres. In Artabris sinus ore angusto admissum mare non angusto ambitu excipiens, Adobrĭcam urbem et quatuor amnium ostia incingit: duo, etiam inter accolentes, ignobilia sunt: per alia duo Meărus exit, et Ivĭa. In Astŭrum litore Noega est oppidum: et tres arae, quas Sestianas vocant, in paene insula sedent, et sunt Augusti nomine sacrae, illustrantque terras ante ignobiles. At ab eo flumine, quod Saliam vocant, incipiunt orae paulatim recedere, et latae adhuc Hispaniae magis magisque spatia contrahere, usque adeo semet terris angustantibus, ut earum spatium inter duo maria dimidio minus sit, qua Gal-

liam tangunt, quam ubi ad occidentem litus exporrigunt. Tractum Cantăbri et Vardŭli tenent. Cantabrorum aliquot populi amnesque sunt, sed quorum nomina nostro ore concipi nequeant. Per Concănos et Salēnos Saunium, per Autrigŏnes et Origenomescos Nanăsa descendit: Devа Tritium Tobolicum cingit, et Decium Aturia, et Oeasŏnem Magrăda. Varduli, una gens, hinc ad Pyrenaei iugi promontorium pertinens, claudit Hispanias.

CAPUT II.

Galliae ora exterior.

Sequitur Galliae latus alterum, cuius ora primo nihil progressa in altum, mox tantundem paene in pelagus excedens, quantum retro Hispania abscesserat, Cantabricis fit adversa terris, et grandi circuitu amplexa, ad occidentem litus advertit. Tunc ad septentriones conversa, iterum longo rectoque tractu ad ripas Rheni amnis expanditur. Terra est frumenti praecipue ac pabuli ferax, et amoena lucis immanibus. Quicquid ex satis frigoris impatiens est, aegre, nec ubique alit; salubris, et noxio genere animalium minime frequens. Gentes superbae, superstitiosae, aliquando etiam immanes adeo, ut hominem optimam et gratissimam diis victimam caederent. Manent vestigia feritatis iam abolitae, atque ut ab ultimis caedibus temperant, ita nihilominus, ubi devotos altaribus admovere, delibant. Habent tamen et facundiam suam, magistrosque sapientiae Druĭdas. Hi terrae mundique magnitudinem et formam, motus caeli ac siderum, et, quid dii velint, scire profitentur. Docent multa nobilissimos gentis clam et diu, vicenis annis, aut in specu aut in abditis saltibus. Unum ex his, quae praecipiunt, in

vulgus effluxit, (videlicet ut forent ad bella meliores,) aeternas esse animas, vitamque alteram ad manes. Itaque cum mortuis cremant ac defodiunt apta viventibus. Olim negotiorum ratio etiam et exactio crediti deferebatur ad inferos: erantque, qui se in rogos suorum, velut una victuri, libenter immitterent. Regio, quam incolunt, omnis Comata Gallia: populorum tria summa nomina sunt, terminanturque fluviis ingentibus. Nam a Pyrenaeo ad Garumnam, Aquitani; ab eo ad Sequănam, Celtae; inde ad Rhenum pertinent Belgae. Aquitanorum clarissimi sunt Ausci; Celtarum, Aedui; Belgarum, Trevĕri: urbesque opulentissimae, in Treveris Augusta; in Aeduis Augustodunum; in Auscis Elimberrum. Garumna ex Pyrenaeo monte delapsus, nisi cum hiberno imbre aut solutis nivibus intumuit, diu vadosus et vix navigabilis fertur. At ubi obvius Oceani exaestuantis accessibus adauctus est, iisdemque retro remeantibus, suas illiusque aquas agit; aliquantum plenior, et quanto magis procedit, eo latior, fit ad postremum magni freti similis, nec maiora tantum navigia tolerat, verum etiam, more pelagi saevientis, exsurgens, iactat navigantes atrociter, utique si alio ventus, alio unda praecipitat. In eo est insula, Antros nomine, quam pendere et attolli aquis increscentibus ideo incolae existimant, quia, cum videantur editiora, quîs obiacet, ubi se fluctus implevit, illa operit, haec, ut prius, tantum ambitur: et quod ea, quibus ante ripae collesque, ne cernerentur, obstiterant, tunc velut ex loco superiore perspicua sunt. A Garumnae exitu latus illud incipit terrae, procurrentis in pelagus, et ora Cantabricis adversa litoribus, aliis populis media eius habitantibus, ab Santŏnis ad Osismĭos usque deflexa. Ab illis enim iterum ad septentriones frons litorum respicit, pertinetque ad ultimos

Gallicarum gentium Morinos, nec portu, quem Gesoriăcum vocant, quicquam notius habet. Rhenus, ab Alpibus decidens, prope a capite duos lacus efficit, Venĕtum et Acronium. Mox diu solidus, et certo alveo lapsus, haud procul a mari huc et illuc dispergitur; sed ad sinistram amnis etiam tum, et donec effluat, Rhenus; ad dextram primo angustus et sui similis, post ripis longe ac late recedentibus, iam non amnis sed ingens lacus, ubi campos implevit, Flevo dicitur: eiusdemque nominis insulam amplexus, fit iterum arctior, iterumque fluvius emittitur.

CAPUT III.

Germania.

Germania hinc ripis eius usque ad Alpes, a meridie ipsis Alpibus, ab oriente Sarmaticarum confinio gentium, qua septentrionem spectat, oceanico litore obducta est. Qui habitant, immanes sunt animis atque corporibus, et ad insitam feritatem vaste utraque exercent, bellando animos, corpora ad consuetudinem laborum, maxime frigoris. Nudi agunt, antequam puberes sint; et longissima apud eos pueritia est: viri sagis velantur, aut libris arborum, quamvis saeva hieme. Nandi non patientia tantum illis, studium etiam est. Bella cum finitimis gerunt: causas eorum ex libidine arcessunt; neque imperitandi prolatandique, quae possident, (nam ne illa quidem enixe colunt) sed ut, circa ipsos quae iacent, vasta sint. Ius in viribus habent, adeo ut ne latrocinii quidem pudeat; tantum hospitibus boni, mitesque supplicibus: victu ita asperi incultique, ut cruda etiam carne vescantur, aut recenti, aut cum rigentem in ipsis pecudum ferarumque coriis, manibus pedibusque subigendo, renovarunt. Terra ipsa multis impedita fluminibus, multis montibus aspera, et magna ex

parte silvis ac paludibus invia. Paludum, Suesia, Estia, et Melsiăgum, maximae: silvarum, Hercynia, et aliquot sunt, quae nomen habent: sed illa dierum sexaginta iter occupans, ut maior aliis, ita et notior. Montium altissimi Taunus et Rhetĭco; nisi quorum nomina vix est eloqui ore Romano. Amnium in alias gentes exeuntium, Danubius et Rhodănus; in Rhenum, Moenis et Lupia; in Oceanum, Amisius, Visurgis et Albis clarissimi. Super Albim Codānus ingens sinus magnis parvisque insulis refertus est. Hac re mare, quod gremio litorum accipitur, nusquam late patet, nec usquam mari simile, verum, aquis passim interfluentibus ac saepe transgressis, vagum atque diffusum, facie amnium, spargitur: qua litora attingit, ripis contentum insularum non longe distantibus, et ubique păene tantundem, it angustum et par freto; curvansque se subinde, longo supercilio inflexum est. In eo sunt Cimbri et Teutŏni: ultra, ultimi Germaniae Hermiones.

CAPUT IV.

Sarmatia.

Sarmatia intus, quam ad mare, latior, ab his, quae sequuntur, Vistŭla amne discreta, qua retro abit, usque ad Istrum flumen immittitur. Gens habitu armisque Parthicae proxima, verum ut caeli asperioris, ita ingenii. Non se urbibus tenent, et ne statis quidem sedibus. Ut invitavere pabula, ut cedens et sequens hostis exigit, ita res opesque secum trahens, semper castra habitant; bellatrix, libera, indomita, et usque eo immanis atque atrox, ut feminae etiam cum viris bella ineant; atque ut habiles sint, natis statim dextra aduritur mamma: inde expedita in ictus manus quae exseritur, virile fit pectus. Arcus tendere, equitare, venari, puellaria pensa sunt: ferire hostem,

adultarum stipendium est; adeo ut non percussisse, pro flagitio habeatur, sitque eis poenae virginitas.

CAPUT V.

Scythia.

Inde Asiae confinia, nisi ubi perpetuae nives sedent et intolerabilis rigor, Scythici populi incolunt, fere omnes etiam in unum Belcae appellati. In Asiatico litore primi Hyperborěi, super aquilonem Rhipaeosque montes, sub ipso siderum cardine iacent: ubi sol non quotidie, ut nobis, sed primum verno aequinoctio exortus, autumnali demum occidit: et ideo sex mensibus dies, et totidem aliis nox usque continua est. Terra augusta; aprica, per se fertilis. Cultores iustissimi, et diutius quam ulli mortalium, et beatius vivunt; quippe, festo semper otio laeti, non bella novere, non iurgia; sacris operati, maxime Apollinis, quorum primitias Delon misisse, initio per virgines suas, deinde per populos, subinde tradentes ulterioribus, moremque eum diu, et donec vitio gentium temeratus est, servasse referuntur. Habitant lucos silvasque, et ubi eos vivendi satietas magis quam taedium cepit, hilares, redimiti sertis, semet ipsi in pelagus ex certa rupe praecipites dant. Id eis funus eximium est. Mare Caspium, ut angusto, ita longo etiam freto, primum terras, quasi fluvius, irrumpit: atque ubi recto alveo influxit, in tres sinus diffunditur; contra os ipsum in Hyrcanum, ad sinistram in Scythicum, ad dextram in eum, quem proprie et totius nomine Caspium appellant: omne atrox, saevum, sine portubus, procellis undique expositum; ac belluis magis quam cetera refertum, et ideo minus navigabile. Ad introeuntium dextram Scythae Nomădes, freti litoribus, insident. Intus sunt ad Caspium sinum Caspii, et Amazŏnes, sed

quas Sauromatīdas appellant: ad Hyrcanum Albani, et Moschi, et Hyrcani: in Scythico Amardi, et Paesicae, et iam ad fretum Derbīces. Multi in eo sinu magni parvique amnes fluunt: sed qui famam habent, ex Cerauniis montibus uno alveo descendit, duobus exit in Caspium Rha. Araxes Tauri latere demissus, quoad campos Armeniae secat, labitur placidus et silens, neque in utram partem eat, quamquam intuearis, manifestus: cum in asperiora devenit, hinc atque illinc rupibus pressus, et quanto angustior, tanto magis pernix, frangit se subinde ad opposita cautium: atque ob id ingenti cum murmure sonansque devolvitur, adeo citus, ut qua ex praecipiti in subiecta casurus est, non declinet statim undam, sed ultra quam canalem habet, evehat, plus iugeri spatio sublimis, et aquis pendentibus semet ipse sine alveo ferens: deinde ubi incurvus arcuatoque amne descendit, fit tranquillus, iterumque per campos tacitus et vix fluens, in id litus elabitur. Cyrus et Cambyses, ex radicibus Coraxici montis vicinis fontibus editi, in diversa abeunt, perque Iberas et Hyrcanos diu et multum distantibus alveis defluunt: post non longe a mari eodem lacu accepti, in Hyrcanum sinum uno ore perveniunt. Iaxartes et Oxos per deserta Scythiae ex Sugdianorum regionibus in Scythicum exeunt; ille suo fonte grandis, hic incursu aliorum grandior, et aliquamdiu ad occasum ab oriente excurrens, iuxta Dahas primum inflectitur: cursuque ad septentrionem converso, inter Amardos et Paesicas os aperit. Silvae alia quoque dira animalia, verum et tigres ferunt, utique Hyrcania; saevum ferarum genus, et usque eo pernix, ut illis longe quoque progressum equitem consequi, nec tantum semel, sed aliquotiens etiam cursu, unde coeperit, subinde repetito, solitum et facile sit. Causa ex eo est, quod, ubi ille interceptos earum catulos citus

coepit avehere, et, rabiem appropinquantium astu frustraturus, unum de pluribus omisit, hae proiectum excipiunt, et ad cubilia sua referunt, rursumque et saepius remeant, atque idem efficiunt, donec ad frequentiora, quam adire audeant, profugus raptor evadat. Ultra Caspium sinum quidnam esset, ambiguum aliquandiu fuit; idemne oceanus, an tellus infesta frigoribus, sine ambitu ac sine fine proiecta. Sed praeter physicos Homerumque, qui universum orbem mari circumfusum esse dixerunt, Cornelius Nepos, ut recentior, auctor, ita certior; testem autem rei Q. Metellum Celerem adiicit, eumque ita retulisse commemorat: Cum Galliae pro consule praeesset, Indos quosdam a rege Baetorum dono sibi datos; unde in eas terras devenissent requirendo, cognosse vi tempestatum ex Indicis aequoribus abreptos, emensosque, quae intererant, tandem in Germaniae litora exiisse. Restat ergo pelagus; sed reliqua lateris eiusdem assiduo gelu durantur, et ideo deserta sunt.

CAPUT VI.

Hispaniae exterioris et septentrionalis Oceani insulae.

His oris, quas angulo Baeticae adhuc usque perstrinximus, multae ignobiles insulae, et sine nominibus etiam, adiacent: sed earum, quas praeterire non libeat, Gades fretum attingit; eaque angusto spatio, et, veluti flumine, a continenti abscissa, qua terris propior est, paene rectam ripam agit: qua Oceanum spectat, duobus promontoriis evecta in altum, medium litus abducit, et fert in altero cornu eiusdem nominis urbem opulentam, in altero templum Aegyptii Herculis, conditoribus, religione, vetustate, opibus illustre. Tyrii constituere: cur sanctum sit, ossa

eius ibi sita efficiunt: annorum, quîs manet numerus, ab Iliaca tempestate principia sunt: opes tempus aluit. In Lusitania Erythia est, quam Geryone habitatam accepimus, aliaeque sine certis nominibus; adeo agri fertiles, ut, cum semel sata frumenta sint, subinde recidivis seminibus segetem novantibus, septem minimum, interdum plures etiam messes ferant. In Celticis aliquot sunt, quas, quia plumbo abundant, uno omnes nomine Cassiterĭdas appellant. Sena in Britannico mari, Osismicis adversa litoribus, Gallici numinis oraculo insignis est: cuius antistites, perpetua virginitate sanctae, numero novem esse traduntur: Gallicenas vocant, putantque ingeniis singularibus praeditas; maria ac ventos concitare carminibus; seque in quae velint animalia vertere; sanare, quae apud alios insanabilia sunt; scire ventura et praedicare: sed non nisi deditas navigantibus, et in id tantum, ut se consulerent, profectis. Britannia qualis sit, qualesque progeneret, mox certiora et magis explorata dicentur. Quippe tam diu clausam aperit ecce Principum maximus; nec indomitarum modo ante se, verum ignotarum quoque gentium victor, propriarum rerum fidem ut bello affectavit, ita triumpho declaraturus portat. Ceterum, ut adhuc habuimus, inter septentrionem occidentemque proiecta, grandi angulo Rheni ostia prospicit: deinde obliqua retro latera abstrahit, altero Galliam, altero Germaniam spectans: tum rursus perpetuo margine directi litoris ab tergo obducta, iterum se in diversos angulos cuneat triquetra, et Siciliae maxime similis, plana, ingens, fecunda, verum his, quae pecora, quam homines, benignius alant. Fert nemora, saltusque, ac praegrandia flumina, alternis motibus, modo in pelagus, modo retro fluentia, et quaedam gemmas margaritasque generantia. Fert populos regesque populorum: sed sunt iuculti

omnes, atque, ut longius a continenti absunt, ita aliarum opum ignari magis, tantum pecore ac finibus dites; incertum ob decorem, an quid aliud, vitro corpora infecti. Causas tamen bellorum et bella contrahunt, ac se frequenter invicem infestant, maxime imperitandi cupidine studioque ea prolatandi, quae possident. Dimicant non equitatu modo aut pedite, verum et bigis et curribus, Gallice armati: covinos vocant, quorum falcatis axibus utuntur. Super Britanniam Iverna est, paene par spatio, sed utrinque aequali tractu litorum oblonga: caeli ad maturanda semina iniqui, verum adeo luxuriosa herbis, non laetis modo sed etiam dulcibus, ut se exigua parte diei pecora impleant, et nisi pabulo prohibeantur, diutius pasta dissiliant. Cultores eius inconditi sunt, et omnium virtutum ignari [magis, quam aliae gentes]; pietatis admodum expertes. Triginta sunt Orcădes angustis inter se ductae spatiis: septem Haemŏdae, contra Germaniam vectae. In illo sinu, quem Codānum diximus, sex; ex iis Scandinovia, quam adhuc Teutoni tenent, ut fecunditate alias, ita magnitudine antestat. Quae Sarmatis adversa sunt, ob alternos accessus recessusque pelagi, et quod spatia, quîs distant, modo operiuntur undis modo nuda sunt, alias insulae videntur, alias una et continens terra. Is his esse Oaeŏnas, qui ovis avium palustrium et avenis tantum alantur: esse equinis pedibus Hippopŏdas, et Panōtos, quibus magnae aures, et ad ambiendum corpus omne patulae, nudis alioquin pro veste sunt, praeterquam quod fabulis traditur, auctores etiam, quos sequi non pigeat, invenio. Thule Belcarum litori opposita est, Graiis et nostris celebrata carminibus. In ea, quod ibi sol longe occasurus exsurgit, breves utique noctes sunt: sed per hiemem, sicut aliubi, obscurae; aestate lucidae, quod per id tempus iam se altius evehens, quan

quam ipse non cernatur, vicino tamen splendore proxima illustrat; per solstitium vero nullae, quod tum iam manifestior non fulgorem modo, sed sui quoque partem maximam ostentat. Talge in Caspio mari, sine cultu fertilis, omni fruge ac fructibus abundans: sed vicini populi, quae gignuntur, attingere nefas et pro sacrilegio habent, diis parata existimantes, diisque servanda. Aliquot et illis oris, quas desertas diximus, aeque desertae adiacent, quas sine propriis nominibus Scythicas vocant.

CAPUT VII.

Oceanus Eous et India.

Ab his in Eoum mare cursus inflectitur, inque oram terrae spectantis orientem. Pertinet haec a Scythico promontorio ad Colĭda: primumque omnis est invia; deinde ob immanitatem habitantium inculta. Scythae sunt Androphăgŏe et Sacae, distincti regione, quia feris scatet, inhabitabili. Vasta deinde iterum loca belluae infestant, usque ad montem mari imminentem, nomine Tabin. Longe ab eo Taurus attollitur. Seres intersunt; genus plenum iustitiae, ex commercio, quod rebus in solitudine relictis absens peragit, notissimum. India non Eōo tantum apposita pelago, sed et ei, quod ad meridiem spectans Indicum diximus, et hinc Tauri iugis, ab occidente Indo finita, tantum spatium litoris occupat, quantum per quadraginta dies noctesque velificantibus cursus est; ita multum a nostris abducta regionibus, ut in aliqua parte eius neuter septentrio appareat, aliterque quam in aliis oris, umbrae rerum ad meridiem iaceant. Ceterum fertilis, et vario genere hominum aliorumque animalium scatet. Alit formicas non minus maximas canibus; quas more Gryphorum aurum penitus egestum cum summa pernicie attin-

gentium custodire commemorant: immanes et serpentes, ut qui elephantos morsu atque ambitu corporis conficiant. Tam pinguis alicubi et tam feracis soli, ut in eo mella frondibus defluant, lanas silvae ferant, arundinum fissa internodia, veluti navia, binos, et quaedam ternos etiam vehant. Cultorum habitus moresque dissimiles. Lino alii vestiuntur, aut lanis, quas diximus; alii avium ferarumque pellibus: pars nudi agunt; pars tantum obscoena velati: alii humiles parvique; alii ita proceri et corpore ingentes, ut elephantis etiam, et ibi maximis, sicut nos equis, facile atque habiliter utantur. Quidam nullum animal occidere, nulla carne vesci optimum existimant: quosdam tantum pisces alunt. Quidam proximi parentes, priusquam annis aut aegritudine in maciem eant, velut hostias caedunt: caesorumque visceribus epulari fas et maxime pium est. At ubi senectus aut morbus incessit, procul a ceteris abeunt, mortemque in solitudine nihil anxii exspectant. Prudentiores et quibus ars studiumque sapientiae contingit, non exspectant eam, sed ingerendo semet ignibus, laeti et cum gloria arcessunt. Urbium, quas incolunt (sunt autem plurimae) Nysa est clarissima et maxima: montium Meros, Iovi sacer. Famam hinc praecipuam habent; in illa genitum, in huius specu Liberum patrem arbitrantur esse nutritum: unde Graecis auctoribus, ut femori Iovis insitum dicerent, aut materia ingessit, aut error. Oras tenent ab Indo ad Gangen Palibōtri, a Gange ad Colīda (nisi ubi magis, quam ut habitetur, exaestuat) atrae gentes, et quodammodo Aethiopes. A Colide ad Cudum recta sunt litora, timidique populi, et marinis opibus affatim dites. Tamos promontorium est, quod Taurus attollit: Colis alterius partis angulus, initiumque lateris ad meridiem versi: Ganges et Indus amnes. Ille multis fontibus in Hemōde Indiae

monte conceptus, simul unum alveum fecit, fit omnium maximus, et alicubi latius, quando angustissime fluit, decem millia passuum patens, in septem ora dispergitur. Indus ex monte Paropamīso exortus, et alia quidem flumina admittit; sed clarissima, Cophēna, Acesīnem, Hydaspen: conceptamque pluribus alveis undam lato spatio trahit. Hinc paene Gangen magnitudine exaequat. Post ubi aliquot saepe magnis flexibus cinxit iugum ingens, iterum rectus solidusque descendit: donec ad laevant dextramque se diducens, duobus ostiis longe distantibus exeat. Ad Tamum insula est Chryse, ad Gangen Argȳre: altera aurei soli (ita veteres tradidere) altera argentei: atque, ut maxime videtur, aut ex re nomen, aut ex vocabulo fabula est. Taprobāne, aut grandis admodum insula, aut prima pars orbis alterius Hipparcho dicitur: sed quia habitatur, nec quisquam circummeasse traditur, prope verum est. Contra Indi ostia, illa sunt, quae vocant Solis, adeo inhabitabilia, ut ingressos vis circumfusi aëris exanimet confestim; et inter ipsa ostia Patalēne. Regio ob aestus intolerabilis, alicubi cultoribus egens, inde ad principia Rubri maris pertinet. Ipsa invia atque deserta; humus cineri magis fit quam pulveri similis; ideoque per eam rara et non grandia flumina emanant, quorum Tuberōnem et Arusăcen notissima accepimus.

CAPUT VIII.

Mare Rubrum, ac uterque huius Sinus Persicus et Arabicus.

Rubrum mare Graeci, sive quia eius coloris est, sive quia ibi Erȳthras regnavit, Ἐρυθρὰν θάλασσαν appellant: procellosum, asperum mare, profundum, et magnorum animalium magis, quam cetera, capax. Primo recedentes oras aequabiliter impellit; et ut

non intret interius, aliquantum patens sinus arcuat. Sed quas ripas inflexerat, bis irrumpit; duosque iterum sinus aperit. Persicus vocatur dictis regionibus propior; Arabicus ulterior. Persicus, qua mare accipit, utrinque rectis lateribus grande ostium, quasi cervice, complectitur: dein terris in omnem partem vaste et aequa portione cedentibus, magno litorum orbe pelagus incingens, reddit formam capitis humani. Arabici et os arctius et latitudo minor est, maior aliquanto recessus, et multo magis longa latera. Init penitus, introrsusque, dum Aegyptum paene et montem Arabiae Casium attingit, quodam fastigio minus ac minus latus, et quo magis penetrat, angustior. Ab his, quae diximus, ad sinum Persicum (nisi ubi Chelonophăgi morantur) deserta sunt. In ipso Carmanii navigantium dextra positi, sine veste ac fruge, sine pecore ac sedibus, piscium cute se velant, carne vescuntur, praeter capita toto corpore hirsuti. Interiora Cedrosi, dehinc Persae habitant. Sabis per Carmanios, supra Andanis et Coros effluunt. In parte, quae pelagi ostio adversa est, Babyloniorum fines Chaldaeorumque sunt, et duo clari amnes, Tigris Persidi propior, ulterior Euphrătes. Tigris ut natus est, ita descendens usque in litora permeat: Euphrates, immani ore aperto, non exit tantum, unde oritur, sed et vaste quoque decidit; nec secat continuo agros, sed late diffusus in stagna, diu sedentibus aquis piger, et sine alveo patulus, post, ubi marginem rupit, vere fluvius, acceptisque ripis celer et fremens, per Armenios et Cappadŏcas occidentem petit; ni Taurus obstet, in nostra maria venturus. Inde ad meridiem avertitur, et primum Syros, tum Arăbas ingressus, non perdurat in pelagus, verum ingens modo et navigabilis, inde tenuis rivus, despectus emoritur, et nusquam manifesto exitu effluit, ut alii amnes, sed deficit. Alterum latus ambit plaga,

quae inter utrumque pelagus excurrit: Arabia dicitur, cognomen Eudaemon, angusta, verum cinnămi et thuris aliorumque odorum maxime ferax. Maiorem Sabaei tenent partem, ostio proximam et Carmaniis contrariam Macae. Frontem, quae inter ostia ostenditur, silvae cautesque exasperant. Aliquot sunt in medio insulae sitae: Ogȳris, quod in ea Erȳthrae regis monimentum est, magis clara quam ceterae. Alterum sinum undique Arabes incingunt. Ab ea parte, quae introëuntibus dextra est, urbes sunt, Cana, et Arabia, et Gadămus: in altera, ab intimo angulo prima, Berenīce, inter Heroopoliticum et Strobīlum: deinde inter promontoria *Μυὸς ὅρμον* et Colŏba, Philotĕris et Ptolemăis: ultra Arsinŏë, et alia Berenīce: tum silva, quae hebĕnum odoresque generat, et manu factus amnis, ideoque referendus, quod ex Nili alveo diorȳge adductus. Extra sinum, verum in flexu tamen, etiam non modico, Rubri maris, pars bestiis infesta, ideoque deserta est: partem Panchaei habitant, quos ex facto, quia serpentibus vescuntur, Ophiophăgos vocant. Fuere interius Pygmaei, minutum genus, et quod pro satis frugibus contra grues dimicando defecit. Sunt multa volucrum, multa serpentium genera: de serpentibus memorandi maxime, quos parvos admodum, et veneni praesentis, certo anni tempore ex limo concretarum paludum emergere, in magno examine volantes Aegyptum tendere, atque in ipso introitu finium, ab avibus, quas ibīdas appellant, adverso agmine excipi pugnaque confici traditum est: de volucribus praecipue referenda Phoenix, semper unica; non enim coitu concipitur, partuve generatur: sed ubi quingentorum annorum aevo perpetua duravit, super exaggeratam variis odoribus struem sibi ipsa incubat, solviturque: deinde putrescentium membrorum tabe concrescens, ipsa se concipit, atque ex se rursus

enascitur: cum adolevit, ossa pristini corporis inclusa myrrha Aegyptum exportat, atque in urbe, quam Solis appellant, fragrantibus archio bustis inferens, memorando funere consecrat. Ipsum promontorium, quo id mare clauditur, a Cerauniis saltibus invium est.

CAPUT IX.

Aethiopia.

Aethiŏpes ultra sedent, Merŏën habent terram, quam Nilus primo ambitu amplexus insulam facit: pars, quia vitae spatium dimidio fere quam nos longius agunt, Macrobĭi; pars, quia ex Aegypto advenere, dicti Automŏloe: pulchri forma, aequi corporis, parumque venerati opes, veluti optimarum alumni virtutum. In illis mos est, cui potissimum pareant, specie ac viribus legere. Apud hos plus auri quam aeris est; ideo quod minus est, pretiosius censent. Aere exornantur, auro vincula sontium fabricant. Est locus apparatis epulis semper refertus; et quia ut libet vesci volentibus licet, ἡλίου τράπεζαν appellant; et quae passim apposita sunt, affirmant innasci subinde divinitus. Est lacus, quo perfusa corpora quasi uncta perniteut: bibitur idem; adeo est liquidus, et ad sustinenda, quae incidunt aut immittuntur, infirmus, ut folia etiam proximis decisa frondibus, non innatantia ferat, sed pessum et penitus accipiat. Sunt et saevissimae ferae, omni colore varii Lycaŏnes, et quales accepimus, Sphinges. Sunt mirae aves cornutae Tragopānes, et equinis áuribus Pegasi. Ceterum oras ad Eurum sequentibus nihil memorabile occurrit. Vasta omnia, vastis praecisa montibus, ripae potius sunt quam litora. Inde ingens et sine cultoribus tractus. Dubium aliquamdiu fuit, essetne ultra pelagus; caperetne terra circuitum, an exhausto fluctu sine fine se Africa extenderet.

Verum et [si] Hanno Carthaginiensis exploratum missus a suis, cum per Oceani ostium exisset, magnam partem eius circumvectus, non se mari, sed commeatu defecisse memoratu retulerat: et Eudoxus quidam avorum nostrorum temporibus, cum Lathurum regem Alexandriae profugeret, Arabico sinu egressus, per hoc pelagus (ut Nepos affirmat) Gades usque pervectus est. Ideo eius orae notae sunt aliquâ. Sunt autem trans ea, quae modo deserta diximus, muti populi, et quibus pro eloquio nutus est; alii sine sono linguae; alii sine linguis; alii labris etiam cohaerentibus, nisi quod sub naribus etiam fistula est, per quam bibere avenis, et, cum incessit libido vescendi, grana singula frugum passim nascentium absorbere dicuntur. Sunt quibus ante adventum Eudoxi adeo ignotus ignis fuit, adeoque visus mirum in modum placuit, ut amplecti etiam flammas, et ardentia sinu abdere, donec noceret, maxime libuerit. Super eos grandis litoris flexus grandem insulam includit, in qua tantum feminas esse narrant, toto corpore hirsutas, et sine coitu marium sua sponte fecundas; adeo asperis efferisque moribus, ut quaedam contineri, ne reluctentur, vix vinculis possint. Hoc Hanno retulit, et quia detracta occisis coria pertulerat, fides habita est. Ultra hunc sinum mons altus (ut Graeci vocant) Θεῶν ὄχημα perpetuis ignibus flagrat. Ultra montem viret collis, longo tractu longis litoribus obductus, unde visuntur patentes magis campi, quam ut perspici possint, Panum Satyrorumque. Hinc opinio causae fidem cepit, quod, cum in his nihil culti sit, nullae habitantium sedes, nulla vestigia, solitudo in diem vasta, et silentium vastius, nocte crebri ignes micant, et veluti castra late iacentia ostenduntur, crepant cymbala et tympana, audiunturque tibiae, sonantes maius humanis. Tunc rursus Aethiopes, nec iam dites ut hi, quos diximus

nec ita corporibus similes, sed minores incultique sunt, et nomine Ἑσπερίων. In horum finibus fons est, quem Nili esse aliquà credibile est. Nuchul ab incolis dicitur: et videri potest non alio nomine appellari, sed a barbaro ore corruptus. Alit papyrum, et minora quidem, eiusdem tamen generis animalia. Aliis amnibus in Oceanum vergentibus, solus in mediam regionem et ad orientem abit: et, quoram exeat, incertum est. Inde colligitur, Nilum hoc fonte conceptum, actumque aliquamdiu per invia, et ideo ignotum, iterum se, ubi ad Eoa possit, ostendere: ceterum spatio, quo absconditur, effici, ut hic alio cedere, ille aliunde videatur exsurgere. Catoblĕpas, non grandis fera, verum grande et praegrave caput aegre sustinens, atque ob id in terram plurimum ore conversa, apud hos gignitur: ob vim singularem magis etiam referenda, quod cum impetu morsuque nihil unquam saeviat, oculos eius vidisse mortiferum. Contra eosdem sunt insulae Gorgădes, domus (ut aiunt) aliquando Gorgŏnum. Ipsae terrae promontorio, cui Ἑσπέρου Κέρας nomen est, finiuntur.

CAPUT X.

Atlanticum Mare ac huic adsita Aethiopiae ac Mauritaniae pars.

Inde incipit frons illa, quae in occidentem vergens mari Atlantico adluitur. Prima eius Aethiŏpes tenent, media nulli; nam aut exusta sunt, aut arenis obducta, aut infesta serpentibus. Exustis insulae appositae sunt, quas Hesperĭdas tenuisse memoratur. In arenis mons est Atlas, dense consurgens, verum incisis undique rupibus praeceps, invius, et, quo magis surgit, exilior; qui quod altius quam conspici potest, usque in nubila erigitur, caelum et sidera non tangere modo vertice, sed sustinere quoque dictus

est. Contra Fortunatae insulae abundant sua sponte genitis, et subinde aliis super aliis innascentibus nihil sollicitos alunt, beatius quam aliae urbes excultae: una singulari duorum fontium ingenio maxime insignis: alterum qui gustavere, risu solvuntur in mortem; ita affectis remedium est ex altero bibere. Ab eo tractu, quem ferae infestant, proximi sunt Himantopŏdes, inflexi lentis cruribus, quos serpere potius quam ingredi referunt: deinde Pharusii, aliquando tendente ad Hesperĭdas Hercule dites; nunc inculti, et nisi quod pecore aluntur, admodum inopes. Hinc iam laetiores agri amoenique saltus ebĕno, terebintho et ebore abundant. Nigritarum Gaetulorumque passim vagantiûm ne litora quidem infecunda sunt, purpura et murice efficacissimis ad tingendum; et ubique, quae tinxere, clarissima. Reliqua est ora Mauritaniae exterior, et in finem sui fastigantis se Africae novissimus angulus; iisdem opibus, sed minus dives. Ceterum solo etiam ditior et adeo fertilis est, ut frugum genera non cum serantur modo benignissime procreet, sed quaedam prŏfundat etiam non sata. Hic Antaeus regnasse dicitur, et (signum quod fabulae clarum prorsus) ostenditur collis modicus resupini hominis imagine iacentis, illius, ut incolae ferunt, tumulus: unde ubi aliqua pars eruta est, solent imbres spargi, et, donec effossa repleantur, eveniunt. Hominum pars silvas frequentant, minus, quam quos modo diximus, vagi: pars in urbibus agunt; quarum, ut inter parvas, opulentissimae habentur, procul a mari Gilda, Volubilis, Prisciana: propius autem Sala et Lixo flumini Lynx proxima. Ultra est colonia et fluvius Zilia, et unde initium fecimus, Ampelusia in nostrum iam fretum vergens promontorium, operis huius atque Atlantici litoris terminus.

INDEX
RES NOTATU DIGNAS EXHIBENS.

A.

B.

D.

L.

N.

O.

P.

Q.

R.

S.

T.

V.

INDEX

GEOGRAPHICUS.

A.

D.

E.

F.

I.

N.

O.

P.

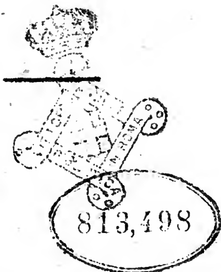
T.

V.

X.

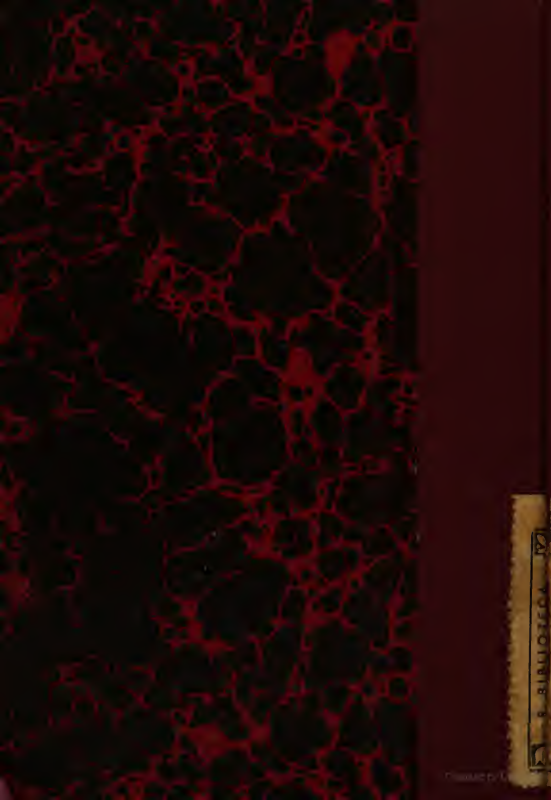
Z.

BIBLIOTECA